

Załącznik do Uchwały Nr 266/5277/21
Zarządu Województwa Podkarpackiego
w Rzeszowie
z dnia 1 kwietnia 2021r.

Projekt Krajowego Planu Odbudowy, przedstawiony przez Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej do konsultacji społecznych zawiera reformy i inwestycje, które będą podstawą realizacji działań odpowiadających na obecne wyzwania rozwojowe. W ramach Instrumentu na rzecz Odbudowy i Zwiększania Odporności (RRF) Polska będzie miała do dyspozycji ok. 58,1 mld euro, w tym: 23,9 mld euro w formie dotacji i 34,2 mld euro w pożyczkach, które muszą zostać zagospodarowane do końca 2026 r.

Przedstawiony projekt Krajowego Planu Odbudowy to kompleksowy program reform i projektów strategicznych, którego celem jest wzmocnienie odporności gospodarczej i społecznej oraz odbudowa potencjału polskiej gospodarki po Covid-19. Uważamy, że dokument został oparty na filarach, które odnoszą się do najważniejszych potrzeb gospodarki, wskazując priorytety związane z transformacją w kierunku zielonej energii, nowych technologii czy koniecznych zmian jakościowych w systemie ochrony zdrowia. Szczególnie ważne, z perspektywy Województwa Podkarpackiego jest zwiększenie wykorzystania technologii cyfrowych, wsparcie innowacyjności gospodarki i jej przechodzenia na zasady gospodarki obiegu zamkniętego, oraz rozwój infrastruktury służącej środowisku i bezpieczny, zdywersyfikowany transport. Pandemia pokazała, jak ważny jest dostęp do specjalistycznych usług z zakresu ochrony zdrowia, dlatego ważne będzie finansowanie inwestycji w regionalną infrastrukturę służby zdrowia oraz wsparcie rozwoju uczelni medycznych, w szczególności w tych województwach, gdzie są one dopiero budowane.

Należy z satysfakcją podkreślić, że Krajowy Plan Odbudowy dostrzega również terytoria wymagające szczególnego wsparcia, takie jak miasta tracące funkcje społeczno-gospodarcze i obszary wiejskie, które w sposób szczególny zostały dotknięte przez skutki wywołane przez pandemią Covid-19. Szczególnie obszary górskie i samorządy z dominacją obszarów objętych formami ochrony przyrody, wymagają wsparcia, ze względu na dominujący w ich gospodarkach sektor turystyki, mocno dotkniętej na skutek lockdownu. Uważamy, że pakiety reform i inwestycji Krajowego Planu Odbudowy poprzez komplementarność do instrumentów polityki spójności, Wspólnej Polityki Rolnej i środków krajowych będą stymulować odbudowę potencjału i rozwój społeczno – gospodarczy Polski i jej województw w dłuższej perspektywie czasowej.

Zakładając, iż Krajowy Plan Odbudowy umożliwi uruchomienie środków finansowych na odbudowanie gospodarki, w tym wzrost inwestycji i tworzenie miejsc pracy oraz zapewnienie zrównoważonego rozwoju w wymiarze gospodarczym, społecznym i środowiskowym, liczymy że stanie się narzędziem do budowania trwałych podstaw rozwoju oraz pozycji Polski i jej województw. Samorząd Województwa Podkarpackiego aktywnie włączył się w prace nad Krajowym Planem Odbudowy m.in. poprzez identyfikację projektów regionalnych, pracę w grupach roboczych oraz koordynowanie dwóch wiązek projektów. Zgłaszane propozycje projektów, zarówno własnych, jak też innych regionalnych i lokalnych partnerów, pokazują skalę potrzeb i główne wyzwania rozwojowe. Biorąc pod uwagę wielkość środków przewidzianych w Krajowym Planie Odbudowy, jak również w ramach Polityki Spójności, liczymy, że przedsięwzięcia te będą mogły zostać zrealizowane w horyzoncie najbliższych lat. Dlatego, mając na uwadze wielką szansę rozwojową jaką stwarza Krajowy Plan Odbudowy, oraz w celu wypracowania optymalnego zestawu działań, zapewniających efektywność wdrażanych reform zgłaszamy poniższe uwagi.

UWAGI OGÓLNE do projektu Krajowego Planu Odbudowy

L.p.	Treść uwagi	Uzasadnienie uwagi
1.	Przedstawiona w projekcie dokumentu diagnoza w pełni nakreśla skalę zmian społeczno – gospodarczych wywołanych przez pandemię. Mając na uwadze, wyzwania jakie stoją obecnie przed samorządami regionalnymi i lokalnymi, dokument Krajowego Planu Odbudowy powinien w większym stopniu nawiązywać do projektów zgłaszanych przez samorządy województw do Ministerstwa Funduszy i Polityki Regionalnej w trakcie prac nad dokumentem. KPO w przedstawionych inwestycjach powinien uwzględniać projekty samorządowe, jak również samorządy regionalne i lokalne powinny być włączone w realizację przedstawionych inwestycji.	Mając na uwadze, iż samorząd województwa jest odpowiedzialny za kreowanie warunków dynamizowania procesów rozwoju społeczno – gospodarczych, w obliczu ich zakłóceń spowodowanych pandemią Covid-19 oczekujemy, iż przedstawione w Krajowym Planie Odbudowy inwestycje i reformy będą podstawą realizacji działań odpowiadających na obecne wyzwania rozwojowe, a tym samym wzmocnią procesy odnowy i budowania odporności. Samorządy województw zostały zaangażowane do identyfikacji projektów, które zostały przedstawione przez samorządy lokalne, uczelnie wyższe, podmioty gospodarcze i społeczne, a które poprzez swój regionalny i ponadregionalny wymiar mają na celu wzmocnienie odporności regionalnych gospodarek, a także budowanie ich odporność na kryzysy, które mogą pojawić się w przyszłości. Dlatego też samorządy województw jak również samorządy lokalne i interesariusze rozwoju społeczno-gospodarczego regionów oczekują, iż w pierwszej kolejności zostaną zrealizowane te projekty. Kryzys gospodarczy przybiera różny kształt w zależności od specyfiki regionalnych gospodarek. W najtrudniejszej sytuacji znalazły się obszary uzależnione od tych branż gospodarki, które najmocniej odczuły skutki pandemii. W związku z powyższym, wyrażamy nadzieję, iż zostaną uwzględnione kierowane w procesie konsultacji uwagi co pozwoli na sprecyzowanie zakresu interwencji, które wpłyną na odbudowę potencjału gospodarczego regionów.
2.	Różny poziom szczegółowości zapisów dokumentu.	Zapisy są sformułowane z różnym poziomem szczegółowości od bardzo ogólnych opisów inwestycji np. A1.1.2 do bardzo szczegółowych np. B3.1.3. Różne formy zapisów powodują, iż dokument wydaje się niespójny i utrudnia weryfikację zakresu inwestycji pod kątem projektów zgłaszanych przez regiony a także regionalnych potrzeb społecznych i gospodarczych. Ponadto ogranicza możliwości decydowania o kształcie interwencji które ewentualnie mogłyby być podejmowane przez samorządy województw i innych interesariuszy KPO.
3.	Uwzględnienie w inwestycjach przedstawionych w projekcie Krajowego Planu Odbudowy rozwoju infrastruktury dróg wojewódzkich, która została przedstawiona w wiązce projektów opracowanej przez województwo podkarpackie pn. Rozwój infrastruktury dróg wojewódzkich w celu wzmacniania potencjału gospodarczego, poprawy spójności komunikacyjnej, bezpieczeństwa drogowego i zdrowotnego oraz dostępności	Samorządy regionalne wskazują, iż jednym z istotnych elementów warunkującym rozwój gospodarczy jest dobrze rozwinięta infrastruktura komunikacyjna, która determinuje rozwój działalności gospodarczej, przyciąganie inwestorów, rozwój stref przemysłowych a także wzrost przedsiębiorczości i zwiększenie szans rozwojowych obszarów, w tym turystycznych. Właściwa dostępność komunikacyjna umożliwia zatrzymanie negatywnych procesów społecznych, takich jak depopulacja, spowodowana migracjami młodych osób do większych ośrodków. Dobrze rozwinięta

	<p>regionów, ograniczenia negatywnego oddziaływania na środowisko, a także zwiększania równości szans.</p>	<p>infrastruktura komunikacyjna jest również warunkiem równoważenia procesów rozwojowych. W ramach prac nad KPO, województwo podkarpackie podjęło się roli promotora wiązki projektów w obszarze Transport pn. <i>Rozwój infrastruktury dróg wojewódzkich w celu wzmacniania potencjału gospodarczego, poprawy spójności komunikacyjnej, bezpieczeństwa drogowego i zdrowotnego oraz dostępności regionów, ograniczenia negatywnego oddziaływania na środowisko, a także zwiększania równości szans.</i> Wiązka ta ma charakter kompleksowego programu, który obejmuje 165 projektów zgłoszonych przez 15 województw, dotyczących budowy obwodnic miejscowości, budowy połączeń z siecią autostrad i dróg ekspresowych, budowy i modernizacji dróg wojewódzkich, w tym w miastach na prawach powiatu. Celem tej wiązki projektowej jest rozwój sieci dróg wraz z infrastrukturą towarzyszącą, zapewniającej zwiększenie aktywności gospodarczej, poprawę konkurencyjności inwestycyjnej oraz zwiększenie dostępności komunikacyjnej. Spowoduje to złagodzenie skutków epidemii Covid-19 oraz trwałe zwiększenie odporności lokalnych gospodarek na wstrząsy w przyszłości. Trzeba podkreślić, iż przedsięwzięcia ujęte w wiązce dotyczącej dróg wojewódzkich, są komplementarne z europejskimi i krajowymi dokumentami strategicznymi tj. Agendą na Rzecz Zrównoważonego Rozwoju – 2030 i Strategią na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.), europejskimi i krajowymi strategiami branżowymi z zakresu rozwoju regionalnego, transportu i klimatu oraz strategiami wojewódzkimi, jak również zawierają elementy zielonej i cyfrowej transformacji. Zaangażowanie województw w prace nad wiązką, a także zakres i liczba projektów potwierdzają, iż kwestie dostępności komunikacyjnej są bardzo ważne dla samorządów. Uwzględniając powyższe, zwracamy się o włączenie projektów dotyczących rozwoju infrastruktury dróg wojewódzkich w inwestycje Krajowego Planu Odbudowy. W związku z powyższym niezbędne jest rozszerzenie komponentu E „Zielona, inteligentna mobilność” poprzez wprowadzenie zapisów dedykowanych drogom wojewódzkim.</p>
<p>4.</p>	<p>Mając na uwadze rozwój systemu transportu w kierunku transportu przyjaznego dla środowiska, rekomenduje się uwzględnienie inwestycji dotyczących integracji układów komunikacyjnych poprzez budowę zjazdów z autostrad i dróg ekspresowych wraz z połączeniem z drogami wojewódzkimi.</p>	<p>Inwestycje mające na celu rozwój zrównoważonej sieci dróg wojewódzkich poprzez integrację układów komunikacyjnych z systemem krajowym i międzynarodowym, zdecydowanie zmniejszą presję transportu na środowisko naturalne, poprzez skrócenie i większą elastyczność trasy przejazdu. Integracja układów komunikacyjnych pozwoli na zapewnienie płynności ruchu oraz wzrostu bezpieczeństwa, a finalnie przyczyni się do poprawy jakości życia mieszkańców. Inwestycje wpłyną na dynamizowanie procesów rozwoju, a także umożliwią przeciwdziałanie zjawiskom kryzysowym w przyszłości. Budowa łączników z siecią autostrad i dróg ekspresowych zapewni dostępność do stref przemysłowych, przedsiębiorstw produkcyjnych czy wydobywczych,</p>

		generujących duży ruch ciężarowy, bez konieczności długiego przejazdu przez tereny zurbanizowane czy chronione – w przypadku transportu drzewnego. Zakres inwestycji realizuje jeden z kluczowych elementów <i>Europejskiego Zielonego Ładu</i> , jak również zasadę „do no harm”.
5.	Rekomenduje się wprowadzenie inwestycji umożliwiających realizację projektów budowy i rozbudowy infrastruktury obwodnic na drogach wojewódzkich oraz dróg wojewódzkich budowanych po nowych śladzie.	Budowa obwodnic na drogach wojewódzkich oraz dróg wojewódzkich budowanych po nowych śladzie są inwestycjami, które wpłyną przede wszystkim na redukcję emisji i zmniejszenie kongestii, jak również na skrócenie czasu przejazdu oraz bezpieczeństwo ruchu osobowo-rowerowego. Nastąpi tym samym redukcja kosztów społecznych i wydatków związanych z negatywnymi skutkami transportu. Projekty infrastrukturalne w tym obszarze pozwolą na eliminację wąskich gardeł, zredukowanie ryzyka powstawania korków i zwiększenia płynności jazdy. Korzystna zmiana będzie także zauważalna w poprawie czystości powietrza na terenach zamieszkałych co bezpośrednio przyczyni się do poprawy stanu środowiska naturalnego, a w konsekwencji poprawy stanu zdrowia mieszkańców.
6.	Uwzględnienie w inwestycjach przedstawionych w projekcie Krajowego Planu Odbudowy rozwoju infrastruktury portów lotniczych.	Sektor lotniczy jako jeden z najbardziej dotkniętych skutkami pandemii COVID-19 wymaga wsparcia w zakresie inwestycji przekładających się na ograniczanie jednostkowych kosztów transportu, poprawę bezpieczeństwa, jakości usług transportowych w przewozie towarów i pasażerów, dostępności transportowej w wymiarze europejskim, krajowym i lokalnym, a także ograniczenie emisji zanieczyszczeń pochodzących z tego sektora. W zakresie transportu lotniczego, w celu zwiększenia efektywności i rentowności portów lotniczych powinny być wspierane działania związane z inwestycjami w części lotniczej (airside) portów lotniczych, poprawą bezpieczeństwa, infrastrukturą komunikacji nawigacyjnej i dozoru, systemami zarządzania ruchem lotniczym oraz ochroną środowiska. W związku z powyższym niezbędne jest rozszerzenie komponentu A „Odporność i konkurencyjność gospodarki” i komponentu E „Zielona, inteligentna mobilność” poprzez wprowadzenie zapisów dedykowanych portom lotniczym.
7.	Preferowanie dużych podmiotów gospodarczych/koncernów w zakresie komponentów wpisujących się w transformację cyfrową.	Z zapisów/przebiegu prac nad dokumentem można wnioskować, że przywilej realizacji inwestycji opisanych w dokumencie przypadnie dużym podmiotom gospodarczym (koncerny technologiczne, firmy consultingowe), które sprzedając swoje know-how już na etapie tworzenia dokumentu KPO jako doradcy, eksperci etc. jednocześnie oferują technologie, urządzenia i rozwiązania IT. Tym samym mają przewagę nad innymi podmiotami (znają zakres przyszłych projektów, wręcz kreując co można zrobić w ramach poszczególnych działań), które takich możliwości mieć nie będą.
8.	Brak wyraźnego odniesienia do zrealizowanych projektów w regionach bądź uzupełniania już istniejących interwencji - w zakresie komponentów wpisujących się w transformację cyfrową.	Nie ma bezpośredniego wskazania w opisywanych celach na komplementarność i uzupełnianie projektów czy inwestycji już zrealizowanych w regionach przez samorządy wojewódzkie lub niższego szczebla. Zapisy odnoszą się do potencjalnych interwencji centralnych, które mogą powielać już wytworzone produkty czy systemy informatyczne, nakładać się na nie. Przy centralnym wyznaczaniu kierunku interwencji, należy koniecznie uwzględnić i wykorzystać to, co

		już zostało zrobione w regionach dzięki ogromnym nakładom finansowym i zaangażowaniu wielu osób. Należy to uwidocznic w dokumencie KPO.
9.	Uproszczenie procedur pozyskiwania środków i przygotowania projektów, w szczególności w zakresie transformacji cyfrowej.	Z uwagi na to, że jest to plan odbudowy wskazane jest, aby pomysłodawcy i podmioty odpowiedzialne za wdrożenie w szczególności skupiły się na uproszczeniu procedur pozyskiwania środków i przygotowania projektów. Doświadczenie w realizacji projektów własnych województwa oraz waga opisanych problemów w KPO wskazują, że aby móc je skutecznie zrealizować konieczne są jasne proste wytyczne i uregulowania, a nawet zwolnienia z pewnych działań np. kwestie podatku VAT. W realizacji projektów z określonym na sztywno terminem realizacji nie ma czasu na oczekiwanie np. na interpretację dot. kwalifikowalności pojedynczych komponentów. Tym bardziej jest to zasadne, gdy autorzy opracowania identyfikują różne problemy jak np. "...Występujące przeszkody prawne, administracyjne i organizacyjne utrudniają powszechne wykorzystanie sieci zapewniających dostępność szybkiego Internetu w całej Polsce, tym samym powodują występowanie wykluczenia cyfrowego". Ogólnie działania w tym kierunku pozwolą efektywnie nie tylko wykorzystywać już istniejącą infrastrukturę czy realizowane projekty, lecz przede wszystkim usprawnią ich realizację i osiągnięcie zakładanych celów.
10.	W ramach projektowanych inwestycji oraz przewidzianych działań nie wskazano odniesienia terytorialnego.	W wielu inwestycjach wskazano liczbę planowanych do wsparcia podmiotów np. 1350 przedsiębiorstw w ramach inwestycji A1.1.1, 2350 gmin w ramach inwestycji A1.1.5 bądź określono długość linii kolejowych – 530 km na których przewiduje się prowadzenie prac (E2.1.1) czy 70 km drogowych obejść miejscowości (E2.2.1). Jednakże w zapisach dla poszczególnych inwestycji nie przedstawiono odniesienia terytorialnego do projektowanych działań, które jest istotne dla przygotowywania ewentualnych dokumentów aplikacyjnych jak również programowania regionalnych programów operacyjnych.
11.	Brak konsekwencji w elementach opisowych inwestycji – wyzwania, cel, charakterystyka, wdrażania, populacja docelowa.	Zakres poszczególnych elementów w niektórych inwestycjach wskazuje na niespójność zapisów np. w inwestycji A1.1.1 w wyzwaniach wskazano na wsparcie dla branż HoReCa, turystyka, kultura, lecznictwo uzdrowiskowe, podczas gdy w celu inwestycji odniesiono się już tylko do sektora HoReCa, turystyka, kultura, nie uwzględniając uzdrowisk. Obszar lecznictwa uzdrowiskowego nie został również uwzględniony w populacji docelowej, gdzie obok przedsiębiorstw (w szczególności MŚP), instytucji kultury, pracowników powinny być również uwzględnione sanatoria uzdrowiskowe, kuracjusze. Niespójność występuje również w obszarze transportu – część zapisów odwołuje się do zeroemisyjnego transportu publicznego (inwestycja E1.1.2. Zeroemisyjny transport zbiorowy) a już w opisie zakresu inwestycji zapisy wskazują na zakup zero i niskoemisyjnych jednostek. W opisie inwestycji A3.1.2 wskazuje się mikro, małe i średnie przedsiębiorstwa, a w populacji docelowej już tylko małe i średnie. Rozbieżność zapisów utrudnia interpretację zakresu inwestycji pod kątem ewentualnych projektów.

12.	Brak szczegółowych zapisów dotyczących systemu wdrażania dla poszczególnych inwestycji przedstawionych w projekcie KPO. W ostatecznej wersji dokumentu zapisy powinny wskazywać precyzyjne rozstrzygnięcia.	System wdrażania jest istotnym elementem warunkującym właściwe przygotowanie projektów które samorząd województwa jak również inni interesariusze będą przygotowywać pod kątem aplikacji do Krajowego Planu Odbudowy.
13.	Zróżnicowany zakres populacji docelowej w inwestycjach.	Weryfikacja populacji docelowych wskazuje, iż w katalogu zostali przedstawieni zarówno beneficjenci jak i odbiorcy wsparcia. Ponadto populacja docelowa przedstawiana jest w niektórych inwestycjach w postaci podmiotów np. MŚP, jst, instytucje badawcze itp., a w niektórych jako grupy społeczne np. osoby kształące się zawodowo, studenci itp. Jak również w niektórych populacjach docelowych katalog ma charakter mieszany. Stąd też dla zachowania spójności i czytelności zapisów grupa docelowa powinna zawierać wyłącznie odbiorców wsparcia a potencjalni beneficjenci powinni być przedstawieni w oddzielnym katalogu.
14.	Rekomenduje się ujęcie w KPO usług wsparcia dla przedsiębiorców działających w środowisku turystycznym poprzez: 1.udzielenie wsparcia na rzecz promocji rozwoju firm turystycznych poprzez promocję przedsiębiorstw z tego sektora na arenie międzynarodowej, 2.wsparcie inicjatyw umożliwiających rozwój infrastruktury kongresowej oraz pozyskiwanie i realizację przedsięwzięć biznesowych z zakresu przemysłu spotkań i MICE (konferencje, kongresy, eventy, spotkania o charakterze międzynarodowym) wraz z promocją regionów jako miejsc przyjaznych dla podejmowania innowacyjnych projektów oraz nawiązywania wartościowych kontraktów handlowych, 3.wsparcie aktywności w zakresie budowy/rozbudowy infrastruktury turystycznej co pozwoliłoby na wzmocnienie potencjału inwestycyjnego regionów oraz rozwój firm turystycznych.	W związku z pandemią zostały wprowadzone ograniczenia prowadzenia działalności gospodarczej w sektorze usług turystycznych. Warunki pandemiczne i wdrożone obostrzenia dla branży turystycznej w pierwszej kolejności ograniczyły ruch międzynarodowy, co przełożyło się na znaczący spadek liczby turystów zagranicznych (nierezydentów). Z danych GUS wynika, że w 2020 r. w województwie podkarpackim odnotowano spadek ruchu turystycznego z zagranicy o około 62% w stosunku do 2019 r., oraz spadek ruchu turystycznego z Polski o około 20% w stosunku do 2019 roku. Tak znaczny spadek liczby turystów oznacza w praktyce znaczącą utratę wpływów z turystyki w regionie – z danych GUS wynika, że w 2020 r. zanotowano spadek wpływów z turystyki w województwie podkarpackim w wysokości o 1,6 mld zł w stosunku do 2019 r. Na skutek pandemii i wprowadzanych restrykcji obiekty hotelarskie i biura podróży zmuszone były istotnie ograniczyć zakres prowadzonej działalności a nawet przejściowo wstrzymać prowadzoną działalność. Według rejestru REGON w 2020 r. w woj. podkarpackim zostało wykreślonych 66 podmiotów prowadzących działalność związaną z zakwaterowaniem (dane GUS). Z danych dotyczących biur podróży zgromadzonych przez Urząd Marszałkowski Województwa Podkarpackiego wynika, że w porównaniu do 2019 roku w 2020 roku wpisało się do Rejestru Organizatorów Turystyki i Przedsiębiorców Ułatwiających Nabywanie Powiązanych Usług Turystycznych prawie 50% mniej przedsiębiorców, a wykreślono o 75% więcej biur. Podyktowane to było zaistniałą sytuacją związaną z pandemią. Jednak pomimo wskazania, że sektor turystyczny jest jednym z najbardziej poszkodowanych w wyniku pandemii, nie zaproponowano w projekcie KPO wystarczających mechanizmów wsparcia dla sektora turystycznego w Polsce.
15.	Rekomenduje się ujęcie w KPO wsparcia dla JST i NGO na realizację inwestycji dotyczących: 1.budowy/rozbudowy/modernizacji infrastruktury turystycznej wokół najważniejszych atrakcji turystycznych w regionie,	Odbudowa branży turystycznej po tak ciężkim kryzysie wywołanym przez pandemię będzie możliwa jedynie dzięki kompleksowemu wsparciu sektora turystyki. Dlatego niezbędne jest także zaplanowanie w KPO wsparcia dla strategicznych projektów turystycznych w poszczególnych regionach realizowanych przez JST i NGO. Realizacja kluczowych inwestycji stanie się motorem

	<p>2.rozwoju szlaków turystycznych w regionie, 3.rozwoju turystyki rowerowej i wodnej w regionie, 4.kompleksowego wsparcia infrastruktury, wyposażenia oraz kadry Górskiego Ochotniczego Pogotowia Ratunkowego zapewniającego bezpieczeństwo turystów na obszarach górskich.</p>	<p>napędowym do odbudowy branży turystycznej w regionie. Ponadto ze względu na wprowadzone na skutek pandemii obostrzenia oraz konieczność utrzymania dystansu społecznego zaobserwować można wyraźną zmianę modelu i formy podejmowanych aktywności turystycznych. Zdecydowana liczba turystów zmienia destynacje swoich wycieczek, szukając miejsc o znacznie niższej popularności, tym samym model uprawiania turystyki gwałtownie ewoluuje w kierunku form rozproszonych. Na taki trend wskazują również rodzaje podejmowanej aktywności, co szczególnie widoczne jest podczas bieżącego sezonu narciarskiego, w którym przykładowo znacząco wzrósł odsetek osób uprawiających narciarstwo biegowe. Wprowadzone restrykcje, zarówno ograniczające możliwości w korzystaniu z zamkniętych obiektów rekreacyjnych (tj. np. siłownie, kluby fitness, baseny), jak i ograniczenia w możliwości swobodnego poruszania się poza granice kraju, spowodowały zwiększone zainteresowanie aktywnością na świeżym powietrzu, w tym wyraźny wzrost liczby turystów w rejonach górskich. Jednocześnie odnotowano zwiększone obciążenie ratownictwa medycznego w terenach zurbanizowanych, co powodowało ograniczenia w udzielaniu pomocy na terenach górskich. Wymienione powyżej zjawiska, będą podlegały procesowi częściowego utrwalenia się, co wymaga ze strony służb ratowniczych, odpowiednich działań wyprzedzających, tak by pomoc niesiona w górach była w dalszym ciągu prowadzona skutecznie. Kwestiami determinującymi w tym względzie są możliwości inwestycji w bazę i sprzęt ratownictwa górskiego oraz wsparcie czynności ratowniczych poprzez wdrożenie nowych technologii.</p>
16.	<p>Brak wsparcia dla tworzenia zbiorników retencyjnych oraz programu dużej retencji. Ujęcie wsparcia dla przedsięwzięcia: budowa wielofunkcyjnego zbiornika Kąty Myscowa w powiecie Jasielskim, realizującego równolegle cele związane z: zapewnieniem wody pitnej dla mieszkańców, ograniczeniem ryzyka powodziowego na znacznym obszarze województwa podkarpackiego, umożliwieniem produkcji energii elektrycznej.</p>	<p>Zbiorniki retencyjne to kluczowe inwestycje w zakresie niwelowania skutków zmian klimatycznych przejawiających się deficytem wody i występowaniem powodzi spowodowanych gwałtownymi opadami. Wobec nasilających się zmian klimatu, zbiorniki retencyjne pozwolą zapewnić właściwą ilość wody niezbędną dla celów bytowych, gospodarki i środowiska oraz wpłyną na poprawę bezpieczeństwa przeciwpowodziowego. Ponadto zbiorniki retencyjne mogą być również wykorzystywane turystycznie, przyczyniając się do rozwoju gospodarczego danego regionu. Kluczową inwestycją w tym obszarze jest budowa zbiornika Kąty-Myscowa, której stopień przygotowania umożliwia realizację zasadniczej fazy do 2026 r.</p>
17.	<p>Wprowadzenie zapisów dotyczących rozwoju infrastruktury sportowej.</p>	<p>Mając na uwadze wpływ pandemii Covid-19 na kondycję fizyczną i zdrowotną społeczeństwa, jak również aspekty dotyczące wzmacniania odporności społeczeństwa niezbędne jest wprowadzenie do KPO inwestycji dotyczącej wsparcia rozwoju infrastruktury sportowej. Systematyczny udział w zajęciach ruchowych jest ważnym czynnikiem w profilaktyce chorób oraz w procesie rekonwalescencji. W celu kształtowania aktywnego fizycznie społeczeństwa niezbędne jest podejmowanie działań upowszechniających aktywność sportową wraz z dostosowaniem infrastruktury, w tym również do aktywności ruchowej osób z niepełnosprawnościami. W związku</p>

		z powyższym niezbędne jest rozszerzenie komponentu A „Odporność i konkurencyjność gospodarki” o inwestycję dedykowaną infrastrukturze sportowej
18.	Wprowadzenie zapisów dotyczących rozwoju infrastruktury kulturowych.	Z uwagi na bardzo ograniczone nawiązanie do sektora kultury, który również bardzo ucierpiał na skutek obostrzeń wprowadzonych w okresie pandemii, niezbędne jest kompleksowe wsparcie dla instytucji kultury, która odgrywa ogromną rolę we wzmocnieniu kapitału społecznego. Ponadto należy podkreślić, iż instytucje kultury nie mogą być rozpatrywane wyłącznie w kontekście działalności gospodarczej ale przede wszystkim powinny uzyskać wsparcie w zakresie realizacji projektów twórczych. Rekomenduje się ujęcie w KPO w celu A.2 dodatkowej inwestycji, tj. A2.1.5. Projekty inwestycyjne w sektorze kultury jako dźwigni rozwoju kapitału społecznego
19.	Brak wskazania możliwości łączenia inwestycji w ramach Komponentu.	Umożliwienie łączenia inwestycji pozwoli na realizację kompleksowego projektu, zawierającego elementy wskazane do wsparcia w różnych inwestycjach. Właściwe przygotowanie projektów uwarunkowane jest uzupełnieniem zapisów w tym zakresie oraz wskazaniem instytucji wiodącej w przypadku realizacji takiego charakteru projektu.
20.	W projekcie Krajowego Planu Odbudowy przedstawionym do konsultacji, w żadnym z komponentów (komponent E „Zielona inteligentna mobilność”, komponent A „Odporność i konkurencyjność gospodarki”) nie wskazano reform, działań i inwestycji umożliwiających powstawanie spójnej infrastruktury rowerowej o znaczeniu krajowym i regionalnym jako elementu zrównoważonego transportu służącego konkurencyjnej gospodarce oraz inteligentnej mobilności. Wskazujemy zatem na zasadność wprowadzenia do KPO reform, działań i inwestycji z zakresu spójnej infrastruktury rowerowej o znaczeniu krajowym i regionalnym.	W Komunikacie Komisji Europejskiej z dnia 27 maja 2020 r. ¹ podróżowanie i turystyka zostały wskazane jako jedne z obszarów najbardziej dotkniętych kryzysem spowodowanym pandemią COVID-19. Sojusz <i>European Turism Manifesto</i> zrzeszający ponad 60 europejskich organizacji publicznych i prywatnych, zajmujących się turystyką w Europie, w lutym 2021 r. opracował dokument pn. „ <i>CALL FOR ACTION: ACCELERATE SOCIAL AND ECONOMIC RECOVERY BY INVESTING IN SUSTAINABLE TOURISM DEVELOPMENT</i> ”, w którym zwraca uwagę na znaczenie reform i inwestycji w zrównoważoną turystykę w odbudowie gospodarki i relacji społecznych po kryzysie spowodowanym COVID-19. W dokumencie wskazuje się szereg państw członkowskich, które w swoich projektach <i>Planów Naprawy Instrumentu Odbudowy i Odporności</i> szczególnie wspominały o inwestycjach związanych z turystyką. Sojusz wzywa wszystkie państwa członkowskie do przyjęcia tego samego podejścia: <i>usługi turystyczne oraz związana z nimi infrastruktura mają kluczowe znaczenie dla długoterminowych perspektyw gospodarczych każdego kraju. Duża liczba MŚP jest bezpośrednio i pośrednio zależna od gospodarki przyjazdowej i przy wystarczającym wsparciu może przywrócić zatrudnienie w gospodarce szybciej niż jakikolwiek inny sektor. W dokumencie wskazuje się na przykłady ujęcia tematyki zrównoważonej turystyki w projektach Planów Odbudowy we:</i>

¹ Communication from the European Commission “Europe's moment: Repair and Prepare for the Next Generation”, 27th May 2020 - <https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/communication-europe-moment-repair-prepare-next-generation.pdf>

		<p><i>Francji², Hiszpanii³, Włoch⁴, Portugalii⁵, Niemiec⁶, Belgii⁷ oraz propozycje odniesienia do 7 europejskich inicjatyw flagowych.</i></p> <p>Bazując na doświadczeniu zdobytym podczas realizacji projektu OUR WAY, współfinansowanego ze środków Interreg Europa 2014-2020 (przykład: https://www.interregeurope.eu/policylearning/good-practices/item/3437/great-western-greenway/), możemy stwierdzić, że inwestycje w budowę sieci krajowych i regionalnych tras rowerowych to koło zamachowe dla rozwoju turystyki aktywnej. Dodatkowo infrastruktura ta wspomaga odbudowę transportu publicznego (m.in. w powiązaniu z koleją), służy rekreacji, a lokalnie pełni również funkcje komunikacyjne. Stąd też zasadność wniosku o ujęcie w projekcie KPO reform, działań i inwestycji z zakresu spójnej infrastruktury rowerowej o znaczeniu krajowym i regionalnym.</p>
21.	<p>W projekcie Krajowego Planu Odbudowy przedstawionym do konsultacji nie uwzględniono reform, działań i inwestycji umożliwiających rozwój technologii kosmicznych oraz wzrostu wykorzystania technik satelitarnych do wspierania systemów przyjaznych dla środowiska i klimatu. Wobec powyższego wnioskujemy o utworzenie odrębnej inwestycji w komponencie A „Odporność i konkurencyjność gospodarki” pn. „Satelitarny system obserwacji Ziemi”</p>	<p>Ujęcie kosmonautyki, technologii kosmicznych oraz rozpowszechnianie wykorzystania technik satelitarnych do wspierania systemów przyjaznych dla środowiska i klimatu jest istotnym elementem w procesie wzmacniania odporności gospodarki. Inwestycja nakierowana będzie na rozwój sektora kosmonautyki poprzez stymulację rozwoju gospodarki w obszarze IT, technik mapowania, obrazowania obszaru ziemskiego i monitoringu klimatu i środowiska. Należy podkreślić, iż wsparcie tego obszaru pozwoli na zwiększeniu dostępności danych oraz wzmocnienie sektora startupów, bazujących m.in. na analizie danych satelitarnych. Inwestycja przyczyni się również do rozwoju Polskiego Klastra Kosmicznego. Beneficjentami projektów w ramach inwestycji będą jednostki samorządowe a także jednostki administracji państwowej i agendy im podległe, w szczególności: Ministerstwo Obrony Narodowej, Ministerstwo Spraw Zagranicznych, Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji, Ministerstwo Rolnictwa, Ministerstwo Rozwoju, Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego, Ministerstwo Klimatu.</p>

² https://www.gouvernement.fr/sites/default/files/cfiles/mesures_france_relance.pdf

³ https://www.lamoncloa.gob.es/presidente/actividades/Documents/2020/07102020_PlanRecuperacion.pdf

⁴ <http://www.politicheeuropee.gov.it/media/5378/linee-guida-pnrr-2020.pdf>

⁵ <https://www.portugal.gov.pt/pt/gc22/comunicacao/documento?i=plano-de-recuperacao-e-resiliencia-recuperar-portugal-2021-2026-plano-preliminar->

⁶ https://www.bundesfinanzministerium.de/Content/DE/Gesetzestexte/Gesetze_Gesetzesvorhaben/Abteilungen/Abteilung_E/2020-12-16-deutscher-aufbau-und-resilienzplan/1-

[Regierungsentwurf.pdf?__blob=publicationFile&v=2#:~:text=Mit%20dem%20Deutschen%20Aufbau%2D%20und,in%20Deutschland%20und%20Europa%20bei.&text=Die%20im%20Rahmen%20des%20DARF,den%20an%20Deutschland%20gerichteten%20LSE.](https://www.bundesfinanzministerium.de/Content/DE/Gesetzestexte/Gesetze_Gesetzesvorhaben/Abteilungen/Abteilung_E/2020-12-16-deutscher-aufbau-und-resilienzplan/1-Regierungsentwurf.pdf?__blob=publicationFile&v=2#:~:text=Mit%20dem%20Deutschen%20Aufbau%2D%20und,in%20Deutschland%20und%20Europa%20bei.&text=Die%20im%20Rahmen%20des%20DARF,den%20an%20Deutschland%20gerichteten%20LSE.)

⁷ <https://www.vlaanderen.be/publicaties/relanceplan-vlaamse-regering-vlaamse-veerkracht>

UWAGI SZCZEGÓŁOWE do projektu Krajowego Planu Odbudowy

Lp.	Strona	Część dokumentu	Treść uwagi	Uzasadnienie uwagi
1.	4	Wprowadzenie	Jest: wsparcie dla MŚP i mikro firm (zarówno poszkodowanych w ramach kryzysu, jak i tych chcących inwestować w zielone technologie), a także dla dużych przedsiębiorstw (w zakresie wdrożeń o wysokim potencjale innowacyjnym, skutkujących wzrostem popytu na innowacje w gospodarce oraz tworzeniem łańcuchów wartości z udziałem MŚP i organizacji badawczych) – realizowane w formule specjalnych funduszy, Propozycja zmiany: wsparcie dla przedsiębiorców poszkodowanych w ramach kryzysu i tych chcących inwestować w zielone i innowacyjne technologie w zakresie wdrożeń o wysokim potencjale innowacyjnym, skutkujących wzrostem popytu na innowacje w gospodarce oraz tworzeniem łańcuchów wartości z udziałem MŚP i organizacji badawczych – realizowane w formule specjalnych funduszy,	Proponujemy nie robić podziału na MŚP i duże przedsiębiorstwa. W czasie kryzysu ucierpiały przedsiębiorstwa każdej wielkości, a MŚP często działają podobnie jak duże w obszarze wdrożeń o wysokim potencjale innowacyjnym. Tylko współpraca na linii duże przedsiębiorstwa, MŚP oraz organizacje badawcze pozwoli na rozwój i większe zastosowanie innowacyjnych technologii.
2.	21	I. GŁÓWNE WYZWANIA, CELE ORAZ SPÓJNOŚĆ PLANU 1.4.1. Zgodność KPO z 6 filarami wynikającymi z art. 3 rozporządzenia ws. RRF	Jest „550 mln” winno być „550 mln euro”.	Uwaga porządkowa.
3.	21	I. GŁÓWNE WYZWANIA, CELE ORAZ SPÓJNOŚĆ PLANU 1.4.1. Zgodność KPO z 6 filarami wynikającymi z art. 3 rozporządzenia ws. RRF	W ramach opisu komponentu D Efektywność, dostępność i jakość systemu ochrony zdrowia - wskazano na uruchomienie 3 dodatkowych centralnych usług cyfrowych bez określenia jakie usługi zostaną uruchomione.	Zapis powinien być uszczegółowiony.
4.	32	2. POWIĄZANIE Z SEMESTREM EUROPEJSKIM Wspieranie wysokiej jakości kształcenia i umiejętności odpowiadających potrzebom rynku pracy, zwłaszcza poprzez kształcenie dorosłych (CSR2	Proponuje się dodatkowo dopisać (po drugim akapicie): Przygotowane zostaną nowe programy nauczania odzwierciedlające wymagane kompetencje i potrzeby otoczenia społeczno-gospodarczego, zwłaszcza w obszarze przedmiotów zawodowych, podniesione kompetencje nauczycieli przedmiotów zawodowych, stworzone zostaną programy wspierające kształcenie na wszystkich szczeblach	Rozwijająca się dynamicznie gospodarka wymaga od osób wchodzących na rynek pracy nie tylko odpowiednich umiejętności praktycznych na miarę potrzeb przyszłych pracodawców, ale również gotowości do zmian, elastyczności czy kreatywności. Kadra nauczycielska nie zawsze jest odpowiednio przygotowana do tych wyzwań, lub nie ma bieżącego kontaktu z przedsiębiorcami i nie

		2019) oraz podnoszenie umiejętności cyfrowych (CSR2 2020)	edukacji we współpracy z pracodawcami jak np. studia dualne i doktoraty wdrożeniowe.	rozumie potrzeb otoczenia społeczno-gospodarczego. Wydaje się koniecznym włączenie pracodawców w proces kształcenia zawodowego na wszystkich szczeblach edukacji i to nie tylko jako opiekunowie podczas stazów/praktyk, ale również jako wykładowcy przedmiotów zawodowych. Przedsiębiorcy powinni też uczestniczyć w opracowaniu programów kształcenia, aby dostosować je do potrzeb otoczenia społeczno-gospodarczego
5.	61	A1.1.1. Wsparcie inwestycji w przedsiębiorstwach	<p>- Wyzwania - uszczegółowienie zapisu: „dywersyfikacja działalności”</p> <p>- propozycja zmiany zapisu: Jest: Zmiana/rozszerzenie profilu działalności podmiotów, w szczególności przedsiębiorstw z sektorów najbardziej poszkodowanych w wyniku pandemii COVID-19 (m.in. sektor HoReCa, turystyka, kultura); Propozycja zmiany: Zmiana/rozszerzenie profilu działalności podmiotów, inwestycje na odbudowę potencjału w szczególności przedsiębiorstw z sektorów najbardziej poszkodowanych w wyniku pandemii COVID-19 (m.in. sektor HoReCa, turystyka, kultura, lotnictwo)</p> <p>- Charakterystyka - uszczegółowienie zapisu: "zmiana profilu działalności",</p> <p>Wprowadzenie zapisów: - Cel – dodanie do zapisu „sektor HoReCo, turystyka, kultura” leczenia uzdrowiskowego - Charakterystyka – dodanie obok MŚP dużych przedsiębiorstw, dodanie zapisu: Rozwój infrastruktury w sektorze turystyki (w tym budowa infrastruktury) wspomagającej rozwój terytoriów, które mają mniejszą odporność na zjawiska kryzysowe.</p>	<p>Ze względu na właściwą interpretację zapisów konieczne jest uszczegółowienie dotyczące dywersyfikacji działalności – czy inwestycja odnosi się do wsparcia przedsiębiorców w zakresie rozszerzenia katalogu realizowanych dotychczas usług i działań czy wsparcie będzie udzielane na ich zupełne przebranżowienie. Odbudowa branży turystycznej po tak ciężkim kryzysie wywołanym przez pandemię będzie możliwa jedynie dzięki kompleksowemu wsparciu sektora turystyki. Wsparcie budowy, rozbudowy i modernizacji obiektów turystycznych zwiększy odporność i konkurencyjność tej branży. Ponadto zasadne jest uwzględnienie w katalogu lotnictwa jako gałęzi, która również mocno ucierpiała w wyniku pandemii i spadku ilości podróży. Koniecznym jest odbudowanie potencjału przedsiębiorstw z tego obszaru.</p> <p>Propozycja wprowadzenia zapisów ma na celu zachowanie spójności oraz umożliwienie aplikowania o środki w ramach KPO dla szerszego grona potencjalnie zainteresowanych podmiotów. W czasie pandemii ucierpiały wszystkie podmioty nie tylko MŚP.</p>

			<ul style="list-style-type: none"> - Populacja docelowa – dodanie mikro i dużych przedsiębiorstw, JST, samorządu województwa, państwowych jednostek organizacyjnych - uwzględnienie konkursu jako formy wdrażania. 	
6.	62	A1.1.2. Wsparcie wykorzystania "zielonych" rozwiązań w przedsiębiorstwach	<ul style="list-style-type: none"> - Wyzwania – bardzo ogólny opis - Wdrażanie - uszczegółowienie zapisu dotyczącego funkcjonowania funduszu transformacji niskoemisyjnej w formule konkursowej - Populacja docelowa - dodanie do katalogu JST, mikro i dużych przedsiębiorstw 	Ze względu na bardzo syntetyczny opis inwestycji niezbędne jest jego uszczegółowienie w celu właściwej identyfikacji przez potencjalnie zainteresowanych beneficjentów. Propozycja wprowadzenia zapisów ma na celu umożliwienie aplikowania o środki w ramach KPO dla szerszego grona potencjalnie zainteresowanych podmiotów.
7.	63	A1.1.3. Inwestycje związane ze skracaniem łańcucha dostaw w przetwórstwie rolno-spożywczym	<ul style="list-style-type: none"> - Populacja docelowa - dodanie mikro i dużych przedsiębiorstw, JST. 	Propozycja wprowadzenia zapisów ma na celu umożliwienie aplikowania o środki w ramach KPO dla szerszego grona potencjalnie zainteresowanych podmiotów.
8.	65	A1.1.5. Wdrożenie reformy planowania i zagospodarowania przestrzennego	<ul style="list-style-type: none"> - Wdrażanie - uwzględnienie konkursu jako formy wdrażania oraz przedstawienie zasad jego przeprowadzenia, przedstawienie kryterium wyboru gmin dla których będzie sporządzana dokumentacja - Populacja docelowa – dodanie związku JST 	Propozycja wprowadzenia zapisów ma na celu umożliwienie aplikowania o środki w ramach KPO dla szerszego grona potencjalnie zainteresowanych podmiotów. Wprowadzenie do populacji docelowej związków JST będzie istotne w przypadku dokumentów strategicznych np. dla miejskich obszarów funkcjonalnych.
9.	66	A2 Rozwój systemu innowacji, w szczególności A.2.1.1 Duże projekty innowacyjne	Wskazanie szerszego obszaru oddziaływania na różne dziedziny nauki, jak np. zakresie nauk biologicznych i chemicznych (np. biochemii, biotechnologii, mikrobiologii). Wskazanie szerszych priorytetów lub brak ograniczeń co do dziedziny nauki zakresie projektów innowacyjnych.	Umożliwienie celowania w projekty innowacyjne rozwijające różne gałęzie przemysłu i usług, wdrażające własne rozwiązania patentowe na jak największą skalę.
10.	67	A2.1.1. Duże projekty innowacyjne	<ul style="list-style-type: none"> - Charakterystyka – przedstawienie katalogu dla „kluczowe polskie przedsiębiorstwa” - rozszerzenie zapisu: wprowadzania innowacyjnych rozwiązań poprawiających działania nakierowane na transformację cyfrową przedsiębiorstw oraz wzrost poziomu automatyzacji i robotyzacji. - Wdrażanie - przedstawienie zasad i kryteriów opracowania listy indykatywnej projektów i podmiotów wdrażających. Wskazanie dla której grupy projektów 	Jednym z celów KPO jest wzrost ilości rozwiązań wspierających Przemysł 4.0 . Automatyzacja i robotyzacja obok cyfrowych rozwiązań mocno przyspieszy poprawę krajowych wskaźników dotyczących Przemysłu 4.0. Rozszerzenie zapisów w sugerowanym zakresie wpływa na podejmowanie działań projektowych przez potencjalnych beneficjentów.

			zostanie wskazana lista indykatywna a dla której przewiduje się konkurs. - Populacja docelowa - ujęcie uczelni wyższych i jednostek naukowych.	
11.	69	A2.1.2. Technologie i innowacje środowiskowe, w tym GOZ	- Populacja docelowa - dodanie do katalogu: podmioty zainteresowane badaniami nad technologiami przyjaznymi dla środowiska - Wdrażanie – uszczegółowienie zasad trybu konkursowego - ze względu na zakres projektów niezbędne jest określenie jednoznacznej linii demarkacyjnej z polityką spójności	Propozycja wprowadzenia zapisów ma na celu umożliwienie aplikowania o środki w ramach KPO dla szerszego grona potencjalnie zainteresowanych podmiotów. Ponadto z uwagi na zakres inwestycji, który pokrywa się z działaniami programowanymi w krajowych i regionalnych programach operacyjnych kluczowe jest przedstawienie linii demarkacyjnej.
12.	70	A2.1.3. Innowacyjne rozwiązania w kulturze (przemysł kreatywny)	- Wdrażanie – wprowadzenie obok projektu indywidualnego trybu konkursowego. Przedstawienie kryteriów wskazania projektu indywidualnego. - Populacja docelowa - dodanie do katalogu: JST w tym samorząd województwa - dopuszczenie możliwości realizacji w ramach inwestycji kilku projektów tym umożliwienie budowy, rozbudowy i modernizacji obiektów infrastruktury kultury.	Propozycja wprowadzenia zapisów ma na celu umożliwienie aplikowania o środki w ramach KPO dla szerszego grona potencjalnie zainteresowanych podmiotów.
13.	71	A2.1.4. Mobilność bezzałogowa (bezzałogowe statki powietrzne)	- Charakterystyka – uzupełnienie wyszczególnionych elementów objętych wsparciem inwestycyjnym o ośrodki badawczo-rozwojowe prowadzące prace w zakresie bezzałogowych statków powietrznych - Wdrażanie – przedstawienie zasad i kryteriów wyznaczenia listy indykatywnej projektów oraz przedstawianie katalogu podmiotów wdrażających. Ponadto wskazane jest przybliżenie inicjatywy „powołania podmiotu odpowiedzialnego za rozwój obszaru mobilności bezzałogowej...” - Populacja docelowa - dodanie do katalogu: podmiotów naukowych, uczelni wyższych, klastrów, podmiotów zainteresowanych rozwojem obszaru mobilności bezzałogowej.	Propozycja wprowadzenia zapisów ma na celu umożliwienie aplikowania o środki w ramach KPO dla szerszego grona potencjalnie zainteresowanych podmiotów. Ponadto w związku z powstaniem nowego podmiotu dokument powinien w bardziej szczegółowy sposób przedstawić np. jego kompetencje, struktury czy zasady powołania.
14.	27, 38, 50, 59	GŁÓWNE WYZWANIA, CELE ORAZ SPÓJNOŚĆ PLANU	Jest:	Proponujemy zmienić nazwę zakresu inwestycji.

			<p>A2.1.4. Mobilność bezzałogowa (Bezzałogowe statki powietrzne)</p> <p>Propozycja zmiany:</p> <p>A 2.1.4. Nowoczesne, niskoemisyjne lotnictwo w tym bezzałogowe statki powietrzne</p>	<p>Jest to związane z rozszerzeniem zakresu na cały obszar produktów lotniczych</p>
15.	59	GŁÓWNE WYZWANIA, CELE ORAZ SPÓJNOŚĆ PLANU	<p>Jest:</p> <p>Rozwój zastosowań bezzałogowych statków powietrznych poprzez inwestycje</p> <p>Propozycja zmiany:</p> <p>Rozwój technologii i paliw pozwalający na znaczące obniżenie ilości szkodliwych substancji emitowanych przez transport lotniczy</p>	<p>Zmiana celu inwestycji związana ze zmianą zakresu inwestycji i objęcia działaniami KPO wszystkich firm zaangażowanych w proces projektowania, wytwarzania i cyklu życia załogowych i bezzałogowych statków powietrznych.</p>
16.	71	A2.1.4. Mobilność bezzałogowa (bezzałogowe statki powietrzne)	<p>Propozycja zmiany inwestycji:</p> <p>A 2.1.4. Nowoczesne, niskoemisyjne lotnictwo w tym bezzałogowe statki powietrzne</p> <p>Szeroko rozumiany sektor lotniczy jest uznawany za jeden z pięciu najlepszych sektorów zaawansowanych technologii w Europie i na świecie, który poprzez stosowane technologie i nakłady na rozwój nowoczesnej i niskoemisyjnej mobilności w znacznym stopniu przyczynia się do rozwoju gospodarki, a w szczególności gospodarki opartej o wiedzę. Konsekwentne i długofalowe inwestowanie w aeronautykę przenosi się wprost na innowacyjność i rozwój technologiczny polskiego przemysłu, w tym firm działających w rozbudowanym łańcuchu dostaw, i podnosi jego konkurencyjność na arenie międzynarodowej. Kolejnym ważnym czynnikiem jest oddziaływanie przemysłu lotniczego i kosmicznego na inne sektory i branże gospodarki (głównie niskoemisyjnej energetyki). Generowane przez ten przemysł nowoczesne rozwiązania technologiczne czy materiałowe przekładają się na</p>	<p>Rozwój rynku załogowych i bezzałogowych statków powietrznych jest nierozdzielnie związany z rozwojem technologii lotniczych i zapewnieniem bezpieczeństwa ich eksploatacji oraz wypracowaniem skutecznego i bezpiecznego systemu kontroli przestrzeni powietrznej zwłaszcza wspólnej (w której operują załogowe i bezzałogowe statki powietrzne) i w terenach gęsto zurbanizowanych. Głównym czynnikiem wpływającym na rozwój transportu lotniczego, w tym bezzałogowego jest konieczność zapewnienia bezpieczeństwa i dostosowanie do równolegle tworzonych przepisów regulujących produkcję i nadzór procesu projektowania, produkcję i ruch w przestrzeni. W dniu 1 lipca 2019 roku weszło w życie rozporządzenie wykonawcze (UE) 2019/947 z dnia 24.05.2019 r. w sprawie przepisów i procedur dotyczących eksploatacji bezzałogowych statków powietrznych (zwane dalej rozporządzeniem wykonawczym). Europejska Agencja Bezpieczeństwa Lotniczego (EASA) postanowiła ujednolicić przepisy i procedury dla dronów we wszystkich państwach członkowskich Unii Europejskiej. Czerpiąc z doświadczeń i</p>

		<p>konkretne rozwiązania systemowe, stymulują rozwój i bardzo szybko znajdują zastosowanie w różnych gałęziach przemysłu. Sektor lotniczy zawsze działał na wyjątkowo wymagającej i konkurencyjnej arenie globalnej i jest jej rozpoznawalnym elementem w ramach światowego łańcucha dostaw. Wpływ COVID-19 na sytuację sektora wskazuje, iż będzie on odbudowywał swoją pozycję jeszcze przez kilka kolejnych lat, niemniej jednak oczekiwanie społeczności międzynarodowej oraz odpowiedzialność sektora za środowisko już dzisiaj wymaga ponadprzeciętnych nakładów, zwłaszcza w obszarze obniżenia emisji szkodliwych substancji oraz poprawy niezawodności i bezpieczeństwa operacji lotniczych.</p> <p>Głównymi czynnikami determinującymi wzrost konkurencyjności i znaczenia przemysłu lotniczego jest ugruntowanie wypracowanej pozycji rynkowej i trwałe wejście w globalne łańcuchy dostaw (dla załogowych i bezzałogowych statków powietrznych oraz ich napędów) z rozwiązaniami opartymi o lokalne ekosystemy projektowo-produkcyjne oparte o własne rozwiązania konstrukcyjno-technologiczne. Rozwój pozycji polskich firm lotniczych w światowym łańcuchu dostaw z etapu producenta części na etap producenta kluczowych podzespołów jest wielkim wyzwaniem, szczególnie dla firm z sektora MŚP. Aby taka zmiana kompetencyjna mogła zostać osiągnięta niezbędne są następujące działania:</p> <ul style="list-style-type: none"> - intensyfikacja współpracy firm dużych z MŚP w celu rozbudowy konkurencyjnego, wyspecjalizowanego i nowoczesnego lokalnego łańcucha dostawców, 	<p>najlepszych praktyk z całego świata, wypracowano rozwiązania mające na celu poprawę bezpieczeństwa i otwarcie granic dla branży bezzałogowej w UE. Klasyfikacja wykonywanych lotów, podzielona została na kategorie: otwartą, szczególną oraz certyfikowaną. Podział został dokonany w oparciu o stopień ryzyka wykonywanych operacji lotniczych.</p> <p>Kategoria certyfikowana, która jest najbardziej perspektywiczna będzie oparta na certyfikacji w zakresie projektowania, produkcji i utrzymaniu zdolności do lotu bezzałogowych statków powietrznych (BSP o masie startowej powyżej 25kg). Aktualnie czekamy na projekty odpowiednich regulacji.</p> <p>Przepisy tworzone dla rynku bezzałogowych statków powietrznych, już uzgodnione i ciągle rozwijane zakładają pełną integrację kontroli ruchu nadzorującego ruch w przestrzeni powietrznej i są coraz bardziej zbliżone do przepisów certyfikacyjnych dotyczących statków powietrznych. Także technologie i cele związane zapewnieniem bezpieczeństwa niezawodności i nadzoru procesu certyfikacji są i będą realizowane na podobnych zasadach dla załogowych jak i bezzałogowych statków powietrznych. Zasadne jest więc rozwijanie technologii dla mobilności lotniczej bez rozróżniania na systemy załogowe i bezzałogowe. Jak wskazuje praktyka często są to konstrukcje planowane i rozwijane w wersji zarówno załogowej jak i bezzałogowej.</p> <p>Wyzwaniem może być niewystarczająca dostępność wyszkolonego personelu, dlatego należy skupiać się na</p>
--	--	---	--

		<ul style="list-style-type: none"> - wzrost nakładów finansowych na B+R oraz odbudowa i rozwój perspektywicznych kompetencji konstrukcyjno-technologicznych do poziomu światowego, - automatyzacja/robotyzacja/cyfryzacja systemów produkcyjnych (Industry 4.0), - intensyfikacja współpracy polskiego przemysłu lotniczego z krajowymi ośrodkami badawczymi w celu rozwoju/unowocześnienia produktów opartych na polskich platformach produktowych. <p>Cel (Objective):</p> <p>W związku z oczekiwanym powrotem do po-COVIDowego, bardziej intensywnego rozwoju transportu lotniczego oraz mobilności bezzałogowej, jak również pomimo ciągłego udoskonalania stosowanych obecnie technologii, wciąż istnieje potrzeba poszukiwania rozwiązań ograniczających w sposób skokowy wpływ transportu lotniczego na zmiany klimatu, na występowanie ekstremalnych warunków pogodowych jak również na bardziej racjonalne gospodarowanie posiadanymi zasobami. Zadania te muszą być realizowane równolegle z rozwojem i późniejszym wdrażaniem zasad nadzoru, zapewniających bezpieczeństwo operowania we jednej przestrzeni lotniczej załogowych i bezzałogowych statków powietrznych. Dla zapewnienia efektywności założonych działań wymagana jest także;</p> <ul style="list-style-type: none"> - rozbudowa nowoczesnego zaplecza badawczego o charakterze centrum kompetencyjnego w obszarze niskoemisyjnych napędów turbinowych, hybrydowych i elektrycznych dla zastosowania w lotnictwie załogowym i bezzałogowym oraz energetyce, - rozwój technologii nakierowanych na cyfryzację procesów obejmujących pełny cykl życia produktu, 	<p>rozwoju szkoleń podnoszących kompetencje w obszarze nowoczesnych technologii, systemów nadzoru na przestrzeni powietrznej i certyfikacji wyrobów.</p> <p>W związku z planem wprowadzenia niskoemisyjnych paliw należy skupić się na wypracowaniu zasad bezpiecznego transportu i nowych technologiach alternatywnych, redukujących emisję CO2 oraz innych gazów cieplarnianych co wpłynie na poprawę środowiska oraz ograniczy zmiany klimatyczne.</p>
--	--	--	---

		<p>- rozszerzenie dotychczasowej oferty sprzedażowej o nowoczesne platformy produktowe, oparte na wykorzystaniu lokalnej myśli technicznej.</p> <p>Pozwala to na budowę krajowego, konkurencyjnego w skali globalnej łańcucha dostaw opartego na lokalnej myśli technicznej i obejmującego procesy wytwórcze, serwisowe i remontowe nakierowane na załogowe i bezzałogowe systemy transportu. W związku z dynamicznymi zmianami w obszarze opracowania i wdrażania przepisów dotyczących bezpieczeństwa bezzałogowych statków powietrznych konieczne jest wprowadzaniem technologii cyfrowych z uwzględnieniem ograniczeń narzucanych przez bardzo rygorystyczne przepisy lotnicze dotyczące bezpieczeństwa i niezawodności wyrobów lotniczych. Postępująca cyfryzacja procesów wytwórczych i działalność firm lotniczych w Polsce jako części światowego łańcucha dostaw wymaga od nich wpisania się w te procesy i wypracowania oraz weryfikacji własnych rozwiązań wspierających budowę efektywnego łańcucha dostaw. Jest to szczególnie ważne zwłaszcza dla rozwijających się firmy lotniczych z sektora MŚP, gdyż bez posiadania systemów cyfrowych kompatybilnych z dużymi firmami będącymi siłą napędową przemysłu lotniczego grozi im ich marginalizacja.</p> <p>Efektem prowadzonych działań będą technologie i rozwiązania pozwalające na znaczące obniżenie ilości szkodliwych substancji i gazów cieplarnianych emitowanych przez transport lotniczy pomimo przewidywanej dynamiki wzrostu ilości operacji lotniczych. Dla osiągnięcia zamierzonych efektów niezbędne są inwestycje w infrastrukturę, prace badawczo-rozwojowe, innowacje i wdrożenia nowych technologii w zakresie przyszłych niskoemisyjnych statków powietrznych, w tym bezzałogowych, mających znaczenie dla dekarbonizacji środowiska i walki ze zmianami klimatycznymi. Są to w szczególności działania w zakresie rozwoju konstrukcji</p>	
--	--	--	--

		<p>płatowców nowej generacji napędzanych przez systemy hybrydowe i elektryczne, których celem jest zmniejszenie zużycia konwencjonalnego paliwa lotniczego, przejście na paliwa neutralne pod względem emisji dwutlenku węgla – np. wodór i SAF – Sustainable Aviation Fuel development, a także rozwój czystych technologii lotniczych, cyberbezpieczeństwa i cyfryzacji sektora.</p> <p>W ramach Inwestycji wsparciem zostaną objęte:</p> <ul style="list-style-type: none"> -ośrodki kompetencji i infrastruktura do rozwoju technologii transportu lotniczego (mobilności lotniczej) w szczególności załogowych i bezzałogowych statków powietrznych nowej generacji, ich napędów oraz rozwiązań technologicznych pozwalających na zastosowanie paliw neutralnych pod względem emisji dwutlenku węgla; -lokalna infrastruktura do zarządzania ruchem statków powietrznych; -prace B+R nakierowane na opracowanie demonstracyjnych technologii związanych z wdrożeniem niskoemisyjnych rozwiązań do załogowych i bezzałogowych statków powietrznych; -szkolenia kadr technicznych dla nowoczesnego przemysłu lotniczego; -inwestycje związane z wdrożeniem niskoemisyjnych technologii. <p>- Wdrażanie (<i>Implementation</i>): przewidziane są projekty indywidualne, sektorowe i konkursy.</p> <p>Instytucją odpowiedzialną za organizację przedsięwzięć inwestycyjnych jest Ministerstwo Infrastruktury, NCBR. Planowane jest zaangażowanie Polskiej Agencji Żeglugi Powietrznej w obszarze wypracowania wydajnego systemu nadzoru przestrzeni powietrznej w której mogą operować załogowe i bezzałogowe statki powietrzne..</p>	
--	--	--	--

			<ul style="list-style-type: none"> - Populacja docelowa (<i>Target population</i>): przedsiębiorcy, ośrodki badawczo rozwojowe rozwijające technologie lotnicze, - Pomoc publiczna (<i>State aid compliance</i>): Program obejmie projekty związane z przyznaniem pomocy publicznej. - Zakres czasowy (<i>Timeline</i>): I kw. 2020 r. – III kw. 2026 r. - Koszty/koszt jednostkowy/sposób szacowania: 364 mln euro <p>Koszty zostały oszacowane w oparciu o analizy przeprowadzone przez sektor lotniczy.</p>	
17.	72	A2.2.1. Program wsparcia rozwoju nowych technologii na potrzeby gospodarki	<ul style="list-style-type: none"> - Cel – dodanie zapisu „Program wsparcia rozwoju nowych technologii na potrzeby gospodarki, inwestycje w nowoczesną infrastrukturę szkół wyższych” - Wdrażanie – umożliwienie realizacji projektów przez wszystkie podmioty będące na liście PMIB oraz w sieci SBŁ, a nie wyłącznie zlokalizowane w Warszawie. Wprowadzenie trybu konkursowego dla wszystkich instytucji działających w Sieci Badawczej Łukasiewicz. - Populacja docelowa - dodanie do katalogu: instytucji badawczych, uczelni wyższych działających w Sieci Badawczej Łukasiewicz, uczelnie wyższe 	Mając na uwadze, iż inwestycja ma na celu zwiększenie transferu wiedzy do gospodarki, co jest kluczowym procesem w budowaniu odporności na zjawiska kryzysowe, nie powinno się ograniczać realizacji projektów wyłącznie do Warszawy i jej okolic. Najbardziej odpowiedni byłoby tryb konkursowy pozwalający na wyłonienie projektów które będą miały charakter naprawczy i rozwojowy w skali regionu i kraju, do którego mogłyby aplikować wszystkie uczelnie wyższe.
18.	73	A2.2.2. Budowa potencjału w sektorze żywnościowym	<ul style="list-style-type: none"> - Wdrażanie – przedstawienie zasad i kryteriów wyznaczenia listy indywidualnych projektów oraz katalogu podmiotów wdrażających - Populacja docelowa - dodanie do katalogu: przedsiębiorców działający w branżach rolno – spożywczych, jst 	Propozycja wprowadzenia zapisów ma na celu umożliwienie aplikowania o środki w ramach KPO dla szerszego grona potencjalnie zainteresowanych podmiotów.
19.			Rekomenduje się ujęcie w KPO w celu A.2 dodatkowej inwestycji, tj. A2.1.5. Projekty inwestycyjne w sektorze kultury jako dźwigni rozwoju kapitału społecznego	Z uwagi na bardzo ograniczone nawiązanie do sektora kultury, który również bardzo ucierpiał na skutek obostrzeń wprowadzonych w okresie pandemii, niezbędne jest kompleksowe wsparcie dla instytucji kultury, która odgrywa ogromną rolę we wzmocnieniu kapitału

				społecznego. Ponadto należy podkreślić, iż instytucje kultury nie mogą być rozpatrywane wyłącznie w kontekście działalności gospodarczej ale przede wszystkim powinny uzyskać wsparcie w zakresie realizacji projektów twórczych.
20.	76	A.3.1.1. Wsparcie rozwoju nowoczesnego kształcenia zawodowego, szkolnictwa wyższego oraz uczenia się przez całe życie	<p>Charakterystyka – doprecyzowanie zapisów dotyczących „koordynacji działań w regionach na rzecz kształcenia zawodowego...”,</p> <ul style="list-style-type: none"> - propozycja dodania zapisów: Włączenie pracodawców w opracowanie programów nauczania zwłaszcza w obszarze przedmiotów zawodowych odzwierciedlające wymagane kompetencje i potrzeby otoczenia społeczno-gospodarczego, podniesienie kompetencji nauczycieli przedmiotów zawodowych na wszystkich szczeblach edukacji we współpracy z pracodawcami oraz tworzenie projektów wspierających kształcenie we współpracy z pracodawcami jak np. studia dualne i doktoraty wdrożeniowe. - Wdrażanie - przedstawienie zasad i kryteriów wyznaczenia listy indywidualnych projektów i katalogu podmiotów wdrażających - Populacja docelowa - dodanie do katalogu: naukowców 	<p>Z uwagi, iż w obszarze koordynacji działań na rzecz kształcenia zawodowego, szkolnictwa wyższego, uczenia się przez całe życie, w tym uczenia się dorosłych jest odwołanie do regionów sugeruje się doprecyzowanie zakresu koordynacji. Ponadto rozwijająca się dynamicznie gospodarka wymaga od osób wchodzących na rynek pracy nie tylko odpowiednich umiejętności praktycznych na miarę potrzeb przyszłych pracodawców, ale również gotowości do zmian, elastyczności czy kreatywności. Kadra nauczycielska nie zawsze jest odpowiednio przygotowana do tych wyzwań, lub nie ma bieżącego kontaktu z przedsiębiorcami i nie rozumie potrzeb otoczenia społeczno-gospodarczego. Wydaje się koniecznym włączenie pracodawców w proces kształcenia zawodowego na wszystkich szczeblach edukacji i to nie tylko jako opiekunowie podczas stażów/praktyk, ale również jako wykładowcy przedmiotów zawodowych. Przedsiębiorcy powinni też uczestniczyć w opracowaniu programów kształcenia, aby dostosować je do potrzeb otoczenia społeczno-gospodarczego.</p> <p>Propozycja wprowadzenia zapisów ma na celu umożliwienie aplikowania o środki w ramach KPO dla szerszego grona potencjalnie zainteresowanych podmiotów.</p>
21.	78	A3.1.2. Dopuszczenie pracowników/przedsiębiorstw umożliwiające pracę zdalną	<p>Cel – propozycja zmiany zapisów: Celem działania jest wypromowanie i upowszechnienie zjawiska pracy zdalnej w sektorze MŚP jako bezpiecznej formy świadczenia pracy, która przekłada się na wzrost produktywności przedsiębiorstw i poprawę warunków pracy.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Populacja docelowa - dodanie do katalogu: mikro, dużych przedsiębiorstw 	<p>Wprowadzone zapisy mają na celu zachowanie spójności z opisem zakresu inwestycji. W opisie inwestycji jest odniesienie do mikro, małych i średnich przedsiębiorstw, podczas gdy w populacji docelowej są wymienione tylko małe i średnie przedsiębiorstwa. Ponadto praca zdalna w równym stopniu będzie dotyczyć wszystkich rodzajów przedsiębiorstw.</p>

22.	78	Demarkacja A3 z innymi źródłami finansowania	W demarkacji celu szczegółowego A3 przedstawiono przedsięwzięcia wskazane do finansowania w ramach polityki spójności.	Zapisy dotyczące demarkacji powinny uwzględnić przede wszystkim zakres projektowany do wsparcia w ramach KPO.
23.	81	A4.1.1. Inwestycje wspierające reformę instytucji rynku pracy oraz rozwój ekonomii społecznej	<p>- Charakterystyka – finansowe wsparcie powinno odnosić się do wszystkich podmiotów sektora ekonomii społecznej a nie wyłącznie do przedsiębiorstw społecznych i spółdzielni socjalnych.</p> <p>Ponadto rekomenduje się wprowadzenie zapisów: "likwidacja barier utrudniających wejście/powrót na rynek pracy osobom biernym zawodowo - osobom pełniącym funkcje opiekuńcze wobec osób zależnych, poprzez rozwój usług społecznych, w tym poprawę dostępu do opieki nad osobami niesamodzielnymi/niepełnosprawnymi"</p> <p>- Wdrażanie - przedstawienie zasad i kryteriów wyznaczenia listy indywidualnych projektów oraz katalogu podmiotów wdrażających</p> <p>- Populacja docelowa - dodanie do katalogu: JST w tym samorząd województwa.</p>	Rekomendowane do wprowadzenia zapisy mają na celu rozszerzenie zakresu inwestycji o aspekty wpływające na kompleksowe przygotowywanie projektów oraz uwzględnienie kluczowych zagadnień dotyczących wejścia/powrotu osób na rynek pracy. Zapisy odnoszą się do obszaru pominiętego w projekcie KPO tj. usług społecznych, do których dostęp okazał się niezmiernie istotny w warunkach pandemii Covid-19.
24.	81	A4.1.2. Poprawa dostępu do opieki nad dziećmi do lat 3	<p>- Populacja docelowa - dodanie do katalogu: przedsiębiorcy</p> <p>- Wdrażanie - uwzględnienie konkursu jako formy wdrażania,</p> <p>- przedstawienie zasadności realizacji jednego „projektu architektonicznego zawierającego technologie minimalizujące zużycie zasobów energii”</p>	Propozycja wprowadzenia zapisów ma na celu umożliwienie aplikowania o środki w ramach KPO dla szerszego grona potencjalnie zainteresowanych podmiotów. W kontekście charakteru inwestycji, która co do zasady dotyczy obszaru całego kraju czyli inwestycje będą realizowane w różnych warunkach powstaje pytanie o zasadność realizacji projektu architektonicznego, który nie będzie mieć charakteru uniwersalnego.
25.	104	B1.1.1. Inwestycje w źródła ciepła (chłodu) w systemach ciepłowniczych, Populacja docelowa (Target population)	<p>- Populacja docelowa - Obecne brzmienie ” ... Jednocześnie całkowita moc cieplna zamówiona systemu ciepłowniczego, w ramach którego prowadzona jest <u>przedmiotowa działalność</u>, wynosi nie więcej niż 50 MW.” jest niejednoznaczne, stąd też proponuje się zmodyfikować je w następujący sposób: „Jednocześnie całkowita moc cieplna zamówiona systemu</p>	Proponowane brzmienie jest bardziej czytelne i pozwoli uniknąć rozbieżności interpretacji zapisów w tym zakresie. Ponadto zdiagnozowano potrzebę rozszerzenia populacji docelowej poza obszar spółek kapitałowych, których przedmiotem działalności jest produkcja energii cieplnej na cele komunalno-bytowe, w których udział w kapitale zakładowym spółki mają jednostki samorządu terytorialnego o małe podmioty tj. spółdzielnie

			<p>ciepłowniczego, <u>dla realizowanego przedsięwzięcia</u> wynosi nie więcej niż 50 MW.”</p> <p>- Populacja docelowa – dodania do katalogu spółdzielni mieszkaniowych, jst.</p>	<p>mieszkaniowe. Podmiotów takich nie stać na prowadzenie aktywnej polityki kredytowej. Z tego względu władze spółdzielni mieszkaniowych nie mogą bez wsparcia państwa podejmować decyzji o zobowiązaniu do kosztownej inwestycji w źródła ciepła w przyszłości, przy braku zagwarantowania dofinansowania.</p>
26.	104	B1.1.1. Inwestycje w źródła ciepła (chłodu) w systemach ciepłowniczych	<p>- do wsparcia w ramach inwestycji rekomendujemy rozszerzenie wsparcia poza wymianą źródeł ciepła, o projekty obejmujące nieefektywne linie ciepłownicze</p>	<p>Projekty modernizacji sieci zakładają zmniejszenie strat energii cieplnej w przesyłach, co przyczyni się w sposób istotny do zwiększenia efektywności energetycznej i ochrony środowiska. Inwestycje w sieć są pierwszym kluczowym etapem transformacji. Kolejnym byłyby inwestycje w źródła, co doprowadziłoby do osiągnięcia przez wspierane systemy „efektywności energetycznej”. Efektywne systemy ciepłownicze znajdują się w większości w dużych miastach, a problem nieefektywnych systemów ciepłowniczych dotyczy miast średnich i małych. Brak wsparcia w tym obszarze wiązać się będzie z utrwaleniem obecnej struktury, w której dominują źródła węglowe. Odbiorcy ciepła sieciowego nie będą bowiem w stanie udźwignąć dodatkowych obciążeń finansowych i raczej odejdą od ciepła sieciowego, niż zaakceptują znaczący wzrost jego ceny.</p>
27.	104	B1.1.2. Efektywność budynków mieszkalnych	<p>- Charakterystyka – w interwencji powinno zostać uwzględnione kryterium ubóstwa, które w projekcie stanowi istotny element kwalifikujący dany obiekt do dofinansowania.</p>	<p>Zastosowanie kryterium ubóstwa pozwoliłoby na wprowadzenie priorytetyzacji wniosków w trakcie naborów.</p>
28.	105	B1.1.3. Termomodernizacja szkół	<p>- Wdrażanie - przedstawienie zasad i kryteriów wyznaczenia listy indywidualnych projektów</p> <p>- Populacja docelowa - dodanie do katalogu: JST w tym samorząd województwa</p>	<p>Propozycja wprowadzenia zapisów ma na celu umożliwienie aplikowania o środki w ramach KPO dla szerszego grona potencjalnie zainteresowanych podmiotów.</p>
29.	107	B1.1.4 Efektywność energetyczna i OZE w przedsiębiorstwach –inwestycje o największym potencjale redukcji gazów cieplarnianych	<p>Charakterystyka: dodanie zapisów dotyczących rozwoju inteligentnych systemów zarządzania BMS</p>	<p>Jednym z rozwiązań zwiększenia efektywności energetycznej jest modernizacja infrastruktury oraz automatyzacja procesów. Jest to jeden z głównych czynników pozwalających na obniżenie zapotrzebowania</p>

				na energie oraz wzrost konkurencyjności w gospodarce globalnej.
30.		Komponent B „Zielona energia i zmniejszenie energochłonności”	w Reformie B 1.1. „Czyste powietrze” dodanie Inwestycji B 1.1.5. „Efektywność energetyczna i OZE w portach lotniczych”	Transport w tym transport lotniczy będzie determinował konkurencyjność polskiej gospodarki i jej szybki powrót na ścieżkę wzrostu. Stąd też konieczność wyodrębnienia dla tego sektora dedykowanej interwencji.
31.	110	B2.1.1. Rozwój technologii wodorowych i paliw alternatywnych	<ul style="list-style-type: none"> - Wdrażanie – przedstawienie zasad i kryteriów wyznaczenia listy indywidualnych projektów oraz katalogu podmiotów wdrażających - Populacja docelowa - dodanie do katalogu: uczelnie wyższe, porty lotnicze, przedsiębiorstwa 	Propozycja wprowadzenia zapisów ma na celu umożliwienie aplikowania o środki w ramach KPO dla szerszego grona potencjalnie zainteresowanych podmiotów rozwojem technologii wodorowych i paliw alternatywnych. Dynamicznie rozwijającym się obszarem są zainteresowane zarówno uczelnie wyższe prowadzące badania naukowe jak również porty lotnicze, chcące wykorzystywać technologie wodorowe.
32.	112	B2.2.1. Rozwój sieci przesyłowych, inteligenta infrastruktura elektroenergetyczna	<ul style="list-style-type: none"> - Charakterystyka – przedstawienie terytorializacji dla inwestycji dotyczących sieci przesyłowych - Wdrażanie - przedstawienie zasad i kryteriów wyznaczenia listy indywidualnych projektów oraz katalogu podmiotów wdrażających. Wskazanie komponentu interwencji dla którego planowany jest tryb konkursowy 	Propozycja wprowadzenia zapisów ma na celu umożliwienie aplikowania o środki w ramach KPO dla szerszego grona potencjalnie zainteresowanych podmiotów.
33.	114	B2.2.3. Instalacje OZE realizowane przez społeczności energetyczne.	- Populacja docelowa - dodanie do katalogu: klastrów energetycznych	Propozycja wprowadzenia zapisów ma na celu umożliwienie aplikowania o środki w ramach KPO dla szerszego grona potencjalnie zainteresowanych podmiotów.
34.	114	B 2.2.4. „Instalacje OZE realizowane przez porty lotnicze”	W reformie B 2.2 „Poprawa warunków dla rozwoju odnawialnych źródeł energii” dodanie inwestycji B 2.2.4. „Instalacje OZE realizowane przez porty lotnicze”	Transport w tym transport lotniczy będzie determinował konkurencyjność polskiej gospodarki i jej szybki powrót na ścieżkę wzrostu. Stąd też konieczność wyodrębnienia dla tego sektora dedykowanej interwencji.
35.	118	B3.1.1. Ograniczenie wpływu na środowisko wielkoobszarowych terenów zdegradowanych oraz materiałów niebezpiecznych zalegających na dnie Morza	<ul style="list-style-type: none"> - Populacja docelowa - dodanie do katalogu: instytucje naukowe - Rekomenduje się wprowadzenie zapisów, które umożliwią realizację projektów eliminujących „bomby ekologiczne” również na innych obszarach Polski 	Propozycja wprowadzenia zapisów ma na celu umożliwienie aplikowania o środki w ramach KPO dla szerszego grona potencjalnie zainteresowanych podmiotów.

		Bałtyckiego w wybranych lokalizacjach		Inwestycja dotycząca eliminacji terenów zdegradowanych powinna dotyczyć całego obszary kraju i opierać się na diagnozie i opracowaniach przygotowanych w tym obszarze. Tereny zdegradowane wymagające planów neutralizacji diagnozowane są przez samorządy regionalne i lokalne.
36.	118	B 3.1.5. „Systemy oczyszczania wód opadowych ścieków w portach lotniczych”	W reformie B 3.1. „Zrównoważone wykorzystanie środowiska naturalnego” dodanie Inwestycji B 3.1.5. „Systemy oczyszczania wód opadowych ścieków w portach lotniczych”	Transport w tym transport lotniczy będzie determinował konkurencyjność polskiej gospodarki i jej szybki powrót na ścieżkę wzrostu. Stąd też konieczność wyodrębnienia dla tego sektora dedykowanej interwencji.
37.	119	B3.1.2 Systemy oczyszczania ścieków oraz zaopatrzenia w wodę poza aglomeracjami	- Koszty - Proponuje się zwiększenie środków finansowych na realizację inwestycji związanych z gospodarką wodno-ściekową poza aglomeracjami	Środki zaplanowane w KPO są zdecydowanie niewystarczające w przypadku, gdy w Krajowym Planie Strategicznym „Wspólnej Polityki Rolnej” nie zostanie uwzględniona tego typu interwencja. Należy podkreślić, że na ten moment jest to jedyne źródło z którego będą mogły korzystać samorządy lokalne w przyszłej perspektywie finansowej w zakresie gospodarki wodno-ściekowej poza aglomeracjami. Na samym podkarpaciu samorządy lokalne zgłosiły gotowość realizacji inwestycji z zakresu budowy/przebudowy sieci wodociągowych na ponad 1100 km, ponad 3000 km sieci kanalizacyjnych oraz około 1400 szt. samodzielnych obiektów (w tym oczyszczalnie ścieków, przydomowe oczyszczalnie ścieków, Stacje Uzdatniania Wody itp.). Inwestycje tego typu należą do zakresu zadań własnych gminy a jak powszechnie wiadomo ich finansowanie na obszarach wiejskich odbywało się do tej pory głównie ze środków pochodzących z EFRROW wdrażanych za pośrednictwem PROW. Ponadto zgodnie z zapisami w KPO (str. 119) oprócz budowy, rozbudowy lub modernizacji systemów zaopatrzenia w wodę lub odprowadzania ścieków na terenach wiejskich możliwa jest realizacja inwestycji związanych z promocją racjonalnej gospodarki wodą i ściekami oraz dofinansowanie rewitalizacji byłych i

				istniejących zbiorników wodnych oraz towarzyszącej im infrastruktury kulturowej w postaci młynów wodnych. Możliwe będzie również objęcie dofinansowaniem infrastruktury wykorzystującej rozwiązania cyfrowe (np. wymiana wodomierzy na urządzenia pozwalające na zdalne odczyty czy systemy teleinformatyczne, powstawania cyfrowych map urządzeń wodnych).
38.	120	B3.1.3. Zielona transformacja miast i obszarów funkcjonalnych	<ul style="list-style-type: none"> - ze względu na zakres projektów niezbędne jest określenie jednoznacznej linii demarkacyjnej z polityką spójności - rekomenduje się ujęcie usług wsparcia dla przedsiębiorców działających w środowisku turystycznym oraz wsparcia dla JST i NGO w tym zakresie, - eliminacja zapisów ograniczających lokalizację infrastruktury rowerowej w miastach i ich obszarach funkcjonalnych oraz przy ciągach dróg krajowych 	Z uwagi na zakres inwestycji, który pokrywa się z działaniami planowanymi w krajowych i regionalnych programach operacyjnych kluczowe jest przedstawienie linii demarkacyjnej. Ponadto z uwagi na znaczenie mobilności rowerowej w szczególności jej zeroemisyjność a także wpływ na zdrowie, KPO nie może ograniczać rozwoju infrastruktury rowerowej wyłącznie do miast i ich obszarów funkcjonalnych oraz do elementów towarzyszących przy ciągach dróg krajowych.
39.	122	B3.1.4. Pasywne obiekty lokalnej aktywności społecznej	- Populacja docelowa - dodanie do katalogu: JST w tym samorząd województwa, instytucje kultury	Propozycja wprowadzenia zapisów ma na celu umożliwienie aplikowania o środki w ramach KPO dla szerszego grona potencjalnie zainteresowanych podmiotów.
40.	133	C3.1 na Usprawnienie procesu zwiększenia cyberbezpieczeństwa systemów informacyjnych i wzmocnienia infrastruktury przetwarzania danych	Rozszerzyć C3.1 na Usprawnienie procesu zwiększenia cyberbezpieczeństwa systemów informacyjnych i wzmocnienia infrastruktury przetwarzania danych oraz wzrost poziomu świadomości istnienia szerokiego spektrum zagrożeń bezpieczeństwa systemów informacyjnych	Podejście czysto techniczne do tematyki cyberbezpieczeństwa nie zapewni kompleksowego rozwiązania tego krytycznego problemu, niezbędne są działania uświadamiające konieczność osobistej (przez obywatela) dbałości o różne aspekty cyberbezpieczeństwa.
41.	133	C3.1.1. na Cyberbezpieczeństwo – CyberPL oraz infrastruktura przetwarzania danych i dostarczania usług cyfrowych	Rozszerzyć C3.1.1. na Cyberbezpieczeństwo – CyberPL oraz infrastruktura przetwarzania danych i dostarczania usług cyfrowych oraz wsparcie procesów edukacyjnych w zakresie cyberbezpieczeństwa	Niezbędne jest szersze wyedukowanie społeczeństwa w zakresie problematyki cyberbezpieczeństwa, bo bez tego nawet najlepsze rozwiązania sprzętowe i systemowe nie będą wystarczające.
42.	134	Szersze zastosowanie technologii cyfrowych w administracji publicznej	Dodanie zapisu: Ośrodki obliczeniowe powinno posiadać każde województwo i należy je budować w porozumieniu z funkcjonującymi w tym województwie uczelniami technicznymi	Wzrost poziomu bezpieczeństwa i uodpornienia na ataki terrorystyczne możliwie jest w oparciu o rozproszenie infrastruktury sprzętowej oraz zaangażowanie kadry uczelni w rozwój.

43.	136	Cyberbezpieczeństwo	Dodanie akapitu: Należy przygotować i zrealizować całe procesy edukacyjne wskazujące czym są problemy cyberbezpieczeństwa i jakie elementarne działania można realizować każdy obywatel, aby te zagrożenia eliminować na możliwie jak najniższym poziomie. Należy postawić na rozwój polskiego oprogramowania antywirusowego	Bez upowszechnienia wiedzy na temat cyberbezpieczeństwa nie ma możliwości budowania zaufania ludzi do systemów informatycznych.
44.	141	C1.1.1. Telekomunikacja	<ul style="list-style-type: none"> - Wdrażanie – uszczegółowienie zapisu dotyczącego wsparcia dla instytucji o znaczeniu społeczno – gospodarczym. Jak również przedstawienie zasad i kryteriów opracowania listy indykatywnej oraz przedstawienie katalogu podmiotów wdrażających - Charakterystyka – Wprowadzenie planów taryfowych dla operatorów telefonii komórkowej korzystania z Internetu dla dostępu do usług edu i administracji, które nie obciążają kosztami transferu danych. - Populacja docelowa - dodanie do katalogu: pracowników przedsiębiorstw, administrację JST w tym samorządu województwa. 	Propozycja wprowadzenia zapisów ma na celu umożliwienie przygotowanie dokumentów projektowych dla podmiotów zainteresowanych inwestycją. Dostęp do domen edu, gov nie powinien obniżać limitów danych przesyłanych przez sieć komórkową.
45.	146	C2.1.1. E-usługi publiczne, rozwiązania IT usprawniające funkcjonowanie administracji i sektorów gospodarki oraz technologie przełomowe w sektorze publicznym, gospodarce i społeczeństwie	<ul style="list-style-type: none"> - Wdrażanie – przedstawienie komponentów które będą wyłonione w trybie indykatywnych projektów a które w trybie konkursowym oraz przedstawienie zasad i kryteriów opracowania listy indykatywnej i określenie katalogu podmiotów wdrażających - Populacja docelowa - dodanie do katalogu: samorządu województwa. 	Propozycja wprowadzenia zapisów ma na celu umożliwienie przygotowania dokumentów projektowych dla podmiotów zainteresowanych inwestycją.
46.	148	C2.1.2. Cyfrowa infrastruktura szkół	<ul style="list-style-type: none"> - W ramach inwestycji C2.1.2. wskazano projekty obejmujące działania podnoszące kompetencje nauczycieli w zakresie wykorzystywania nowoczesnego oprogramowania wspierającego interaktywną pracę z uczniami. <p>Natomiast w opisie wdrażania inwestycji jest mowa wyłącznie o realizowaniu w trybie centralnych zakupów sprzętu i oprogramowania albo w systemie grantowym (udostępniania środków na przeprowadzenie zakupów</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Proponuje się doprecyzować zapis. Czego dotyczą i w jaki sposób będą dofinansowywane działania podnoszące kompetencje nauczycieli w ramach komponentu C. W jaki sposób planuje się w ramach Programu realizację szkoleń w zakresie kompetencji cyfrowych? - Z uwagi na zdiagnozowane regionalne potrzeby w obszarze rozwoju infrastruktury cyfrowej szkół konieczne jest doprecyzowanie zasad i kryteriów wskazanego trybu centralnych zakupów sprzętu i oprogramowania. Ponadto ogromne zapotrzebowanie z zakresu rozwoju

		<p>poszczególnych organom prowadzącym placówki oświatowe).</p> <p>Czy w zakresie kompetencji chodzi tylko o zapewnienie narzędzi wspierających nauczycieli w ich rozwoju zawodowym oraz sprzyjać zwiększeniu innowacyjności i kreatywności uczniów?</p> <p>Brak zapisów dotyczących sposobu wdrażania działań z zakresu umiejętności technologicznych i metodycznych nauczycieli. W związku z powyższym rekomenduje się wprowadzenie zapisów:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Doposażenie własnych pracowni informatycznych jednostki realizującej projekt. 2. Należy wprowadzić do projektu treści o szkoleniach tematycznych pedagogiki zdalnego nauczania (motywowania uczniów; procedur, oceniania, klasyfikacji itp.) 3. Należy wprowadzić do projektu treści o szkoleniach tematycznych efektywnej współpracy nauczycieli z rodzicami (w czasie edukacji zdalnej, w czasie zmieniających się warunków). <p>- Wdrażanie - w ramach inwestycji nie przewiduje się projektów indykatywnych ani trybu konkursowego tylko tryb centralnych zakupów. Dlatego też uszczegółowienia wymaga czy w ramach inwestycji możliwa jest realizacja projektów indywidualnych przez poszczególne regiony i czy regiony będą mogły zgłaszać swoje potrzeby w tym obszarze.</p> <p>- Populacja docelowa - dodanie do katalogu: uczniów szkół zawodowych i szkół średnich, uczelni wyższych, studentów, jednostki systemu oświaty, jednostki samorządu terytorialnego.</p> <p>- charakterystyka – inwestycja powinna odnosić się również do infrastruktury cyfrowej uczelni</p>	<p>infrastruktury cyfrowej z uwagi na przejście na tryb zdalnego nauczania sygnalizowane jest również przez uczelnie wyższe dla których KPO nie przewiduje wsparcia w tym komponencie. Projekty dotyczące transformacji cyfrowej zostały ograniczone wyłącznie do uczelni medycznych.</p>
--	--	---	---

47.	149	C2.1.3. E-kompetencje	<ul style="list-style-type: none"> - Charakterystyka – uszczegółowienie zapisów dotyczących powołania nowego podmiotu tj. Centrum Rozwoju Kompetencji Cyfrowych w szczególności zakresu funkcjonowania - Wdrażanie - przedstawienie zasad i kryteriów dla trybu pozakonkursowego oraz określenie katalogu podmiotów wdrażających - Populacja docelowa - dodanie do katalogu: uczniów szkół podstawowych i ponadpodstawowych, szkół zawodowych, studentów. 	Propozycja wprowadzenia zapisów ma na celu umożliwienie przygotowania dokumentów projektowych dla podmiotów zainteresowanych inwestycją.
48.	153	C3.1.1. Cyberbezpieczeństwo – CyberPL oraz infrastruktura przetwarzania danych i dostarczania usług cyfrowych	<ul style="list-style-type: none"> - Populacja docelowa - dodanie do katalogu: Górskie Ochotnicze Pogotowie Ratunkowe - Wdrażanie - przedstawienie dla jakich komponentów inwestycji są przewidziane poszczególne tryby naboru tj. konkurs ofert, program grantowy, projekt indywidualny. - Charakterystyka - wprowadzenie zapisu "kompleksowego wsparcia infrastruktury, wyposażenia oraz kadry Górskiego Ochotniczego Pogotowia Ratunkowego zapewniającego bezpieczeństwo turystów na obszarach górskich" 	W okresie pandemii odnotowano zwiększone obciążenie ratownictwa medycznego w terenach zurbanizowanych, co powodowało ograniczenia w udzielaniu pomocy na terenach górskich. Wymienione powyżej zjawiska, będą podlegały procesowi częściowego utrwalenia się, co wymaga ze strony służb ratowniczych, odpowiednich działań wyprzedzających, tak by pomoc niesiona w górach była w dalszym ciągu prowadzona skutecznie. Kwestiami determinującymi w tym względzie są możliwości inwestycji w bazę i sprzęt ratownictwa górskiego oraz wsparcie czynności ratowniczych poprzez wdrożenie nowych technologii.
49.	169	Zapewnienie stałego dopływu kadry do systemu ochrony zdrowia oraz jej równomierne rozmieszczenie	<p>Propozycja uzupełnienia wyzwania o punkt: Rozwój sektora technicznego w obszarze zapewnienia kluczowej aparatury i kadr technicznych w obszarze ochrony zdrowia.</p> <p>Rozwinięcie punktu: Wysokospecjalistyczny sprzęt diagnostyczny oraz terapeutyczny wymaga także regularnego serwisowania a także wysokiej kultury technicznej przy jego codziennej konserwacji i utrzymywania go w sprawności. Wraz ze wzrostem nasycenia placówek medycznych w sprzęt równolegle należy zadbać o kształcenie odpowiednich kadr technicznych mających za zadanie: 1) Wdrażanie nowoczesnego sprzętu.</p>	Szybki rozwój technologii wymusza zapewnienie odpowiednich kadr technicznych dla obszaru ochrony zdrowia.

			<p>2) Utrzymanie ruchu i serwisowanie wysokospecjalistycznego sprzętu.</p> <p>3) Opracowywanie nowych rozwiązań, projektowanie oraz wytwarzanie nowoczesnej aparatury i sprzętu medycznego.</p>	
50.	177	D1.1.1. Rozwój i modernizacja infrastruktury podmiotów leczniczych	<p>- Charakterystyka – zakres inwestycji nie powinien być ograniczony do wskazanego katalogu "obszarów priorytetowych tj. choroby zakaźne, onkologia, kardiologia, psychiatria, pediatria i inne dziedziny medycyny związane z leczeniem dzieci, geriatra, opieka długoterminowa, choroby układu oddechowego, a także anestezjologia i intensywna terapia", a podstawowym kryterium powinny być uwarunkowania i potrzeby regionalne, w szczególności wsparcie dla ośrodków peryferyjnych.</p> <p>- Populacja docelowa - dodanie do katalogu: JST w tym samorząd województwa, sanatoria uzdrowiskowe, kuracjusze</p> <p>- Wdrażanie – przedstawienie zasad trybu konkursowego. Uszczegółowienie roli Urzędów Marszałkowskich w procesie wdrażania</p> <p>- ze względu na zakres projektów niezbędna jest określenie jednoznacznej linii demarkacyjnej z polityką spójności. Nie wskazano zasad udzielania pomocy obejmującej poszczególne elementy inwestycyjne.</p>	<p>Przebieg pandemii wskazał na potrzebę wzrostu poziomu dostępności, efektywności i jakości usług systemu ochrony zdrowia. W szczególności dotkliwie odczuwają to podmioty lecznicze położone peryferyjnie od dużych ośrodków miejskich. Dlatego też, właściwie zostały zdiagnozowane priorytetowe obszary medycyny, jednakże główny nacisk przy udzielaniu wsparcia powinien zostać położony na zapotrzebowanie regionalne. Wpisanie się w regionalną mapę potrzeb pozwoli na uzyskanie właściwego poziomu zabezpieczenia mieszkańców w tym przeciwepidemicznego. Propozycja wprowadzenia zapisów w elementach: populacja docelowa, wdrażanie - ma na celu umożliwienie przygotowanie dokumentów projektowych dla podmiotów zainteresowanych inwestycją.</p>
51.	180	D1.1.3. Zwiększenie wykorzystania nowoczesnych technologii i dalszy rozwój e-zdrowia	<p>- Charakterystyka populacji – dodanie zapisów "rozwój usług teleopieki i działań towarzyszących"</p> <p>- Populacja docelowa - dodanie do katalogu: podmiotów badawczych, uczelni wyższych, studentów, JST w tym samorządu województwa</p> <p>- Wdrażanie - przedstawienie zasad i kryteriów przeprowadzenia trybu indywidualnego i pozakonkursowego oraz określenie katalogu podmiotów wdrażających.</p>	<p>Zakres inwestycji powinien zostać rozszerzony o aspekty teleopieki. System mógłby obejmować usługi związane z udzieleniem teleporad jak również wezwaniem pomocy w sytuacji nagłego zdarzenia zagrażającego zdrowiu i życiu. Niepośrednie usługi opiekuńcze stwarzają również możliwość zaoszczędzenia sprzętu i środków ochrony osobistej. W ramach wsparcia należy uwzględnić również podnoszenie kompetencji opiekunów poprzez indywidualne poradnictwo w zakresie sprawowania opieki</p>

				nad osobą potrzebującą w szczególności niesamodzielną i/lub niepełnosprawną.
52.	180	Demarkacja Celu D1 z innymi źródłami finansowania	W Demarkacji Celu D1 z innymi źródłami finansowania wskazano, iż "W KPO wsparcie będzie kierowane do podmiotów leczniczych udzielających głównie świadczeń w zakresie leczenia szpitalnego". Zapisy KPO powinny być rozszerzone o cały katalog podmiotów leczniczych, zgodnie z tytułem inwestycji D1.1.1. Ponadto z uwagi, iż ten zapis może również ograniczyć wsparcie dla podmiotów uzdrowiskowych należy go rozszerzyć, zgodnie z zaproponowanym zapisem rozszerzenia o leczenie sanatoryjne tj. "W KPO wsparcie będzie kierowane do podmiotów leczniczych udzielających głównie świadczeń w zakresie leczenia szpitalnego oraz sanatoryjnego ".	Uszczegółowienie zapisów w zakresie demarkacji jest konieczne, tak aby nie ograniczyć wsparcia tylko do podmiotów leczniczych udzielających wsparcia w zakresie leczenia szpitalnego. Przedmiotowe zapisy wynikają z zakresu projektów zgłaszanych przez Zarząd Województwa do KPO.
53.	181	D2.1.1. Wsparcie rozwoju potencjału uczelni medycznych	<ul style="list-style-type: none"> - Charakterystyka – uwzględnienie wsparcia dla studentów kierunków medycznych studiujących w trybie bezpłatnym. W inwestycji wskazano na uruchomienie kredytów na studia prowadzone na warunkach odpłatności. - wprowadzenie w inwestycji nowego typu operacji obejmującego rozbudowę i rozwój lub budowę nowej infrastruktury umożliwiającej zwiększenie bazy klinicznej wykorzystywanej w dydaktyce. - objęcie inwestycją również uczelni technicznych kształcących kadry techniczne w obszarze inżynierii medycznej i fizyki medycznej. - Wdrażanie - przedstawienie zasad i kryteriów przeprowadzenia trybu indywidualnego i pozakonkursowego wraz z wskazaniem dedykowanych elementów inwestycji oraz określenie katalogu podmiotów wdrażających. 	Mając na uwadze zdiagnozowaną potrzebę zwiększenia liczby absolwentów uczelni medycznych na kierunku lekarskim i pielęgniarstwie, kluczowe jest skierowanie wsparcia do wszystkich studentów bez warunku odpłatności. Z uwagi na zakres pandemii ważne jest podejmowanie działań zabezpieczających potrzeby sektora zdrowia w tym zwiększenia personelu służby zdrowia. Istotne jest uwzględnienie kształcenia wyspecjalizowanych w obszarze ochrony zdrowia kadr technicznych pozwoli na wzmocnienie wykorzystania polskiej myśli technicznej w rozwoju aparatury medycznej. Ponadto kluczowa jest w tym obszarze możliwość rozbudowy i rozwoju lub budowy nowej infrastruktury nowej bazy klinicznej, w szczególności w regionach rozwijających dopiero system klinik dla dydaktyki medycznej.
54.	183	Demarkacja Celu D2 z innymi źródłami finansowania	W sekcji jest odwołanie do dokumentu - <i>Zdrowa przyszłość. Ramy strategiczne dla systemu ochrony zdrowia na lata 2021-2027</i> . Z uwagi, iż dokument zapewni mechanizmy koordynujące wsparcie konieczne jest wskazanie terminu jego przyjęcia przez stronę rządową	Finalizacja prac na dokumentem warunkuje procesy aplikowania o środki z KPO i zakres projektów, a proces konsultacji umożliwi wskazanie regionalnych potrzeb.

			oraz włączenie interesariuszy w proces konsultacji dokumentu.	
55.	184	D3.1.1. Kompleksowy rozwój badań w dziedzinie nauk medycznych i nauk o zdrowiu	Charakterystyka – z uwagi na projekty regionalne w ramach inwestycji powinna być dopuszczona możliwość realizacji wielu projektów infrastrukturalnych. KPO przewiduje jeden projekt - Centrum Badawczo-Analitycznego - Populacja docelowa - dodanie do katalogu: JST, podmiotów zainteresowanych realizacją projektów z dziedziny nauk medycznych i nauk o zdrowiu - Wdrażanie - przedstawienie zasad i kryteriów trybu indywidualnego i pozakonkursowego wraz z wskazaniem elementów inwestycji podlegających tym trybom oraz określenie katalogu podmiotów wdrażających,	W elementach wdrożeniowych inwestycji dokument ogranicza katalog podmiotów do Ministerstwa Zdrowia i jego jednostek podległych oraz jednostek badawczych. Z uwagi na zakres inwestycji, której celem ma być stworzenie wysokiej jakości zaplecza naukowego, dzięki któremu możliwy będzie rozwój badań oraz wzmocnienie przepływu informacji pomiędzy obszarami systemu zdrowia, KPO powinno uwzględniać możliwość realizacji projektów infrastrukturalnych i badawczych w zakresie usług zdrowotnych i technologii medycznych w tym innowacyjnych bez ograniczenia katalogu podmiotów realizujących projekt - koncentracja na przedmiocie badania a nie na podmiocie realizującym projekt.
56.	187	D3.2.1. Rozwój potencjału sektora leków i wyrobów medycznych	- Populacja docelowa - dodanie do katalogu: podmiotów zainteresowanych rozwojem potencjału sektora leków i wyrobów medycznych - Wdrażanie - przedstawienie zasad i kryteriów wskazania projektów indywidualnych	Propozycja wprowadzenia zapisów ma na celu umożliwienie przygotowania dokumentów projektowych dla podmiotów zainteresowanych inwestycją.
57.	189	D3.2.1. Rozwój potencjału sektora leków i wyrobów medycznych 6. Zielony wymiar komponentu	Wyrażenie:....” Produkcja, stosowanie i utylizacja leków wpływają na środowisko naturalne, ponieważ pozostałości po nich, a także odpady mogą przedostawać się bezpośrednio do wody i do gleby, ma to nie tylko negatywny wpływ na samo środowisko, ale również na zdrowie, ponieważ większość z nich może posiadać właściwości zaburzania funkcjonowania układu hormonalnego, a inne mogą zwiększać ryzyko powstania oporności na środki przeciwdrobnoustrojowe.” Proponuje się dokonać modyfikacji w następujący sposób: „Produkcja, stosowanie leków i gospodarowanie odpadami jakimi są leki wpływa na środowisko. Pozostałości po lekach , a także odpady mogą przedostawać się bezpośrednio do wody i do gleby ...”	W prawodawstwie i języku branżowym dotyczącym gospodarki odpadami nie stosuje się pojęcia „utylizacja”. W związku z tym proponuje się zastąpienie wyrazu „utylizacja” wyrażeniem” gospodarowanie odpadami”. Ponadto podział cytowanego tekstu na dwa zdania wydaje się bardziej czytelny.

58.	195	Komponent D „Efektywność, dostępność i jakość systemu ochrony zdrowia”	Zwiększenie wskaźników ilościowych dla celu D1.1.1 Liczba wspartych podmiotów leczniczych a) liczba podmiotów, w których zakupiono nowoczesną aparaturę medyczną, jest 120 b) liczba podmiotów, w których przeprowadzono prace budowlane oraz zakupiono nowoczesną aparaturę medyczną jest 30	Zbyt mała liczba podmiotów leczniczych mogących skorzystać z pomocy w odniesieniu do całego obszaru kraju.
59.	195	Komponent D „Efektywność, dostępność i jakość systemu ochrony zdrowia”	Brak określenia (kamieni milowych) wskaźników. Dla zadań związanych z budową i modernizacją obiektów	
60.	197	Komponent E „Zielona inteligentna mobilność”:	W komponencie E „Zielona inteligentna mobilność”: - W reformie E 2.2. „Zwiększenie bezpieczeństwa transportu” zarówno w inwestycji E2.2.1. „Bezpieczeństwo transportu” jak również w inwestycji E.2.2.2. „Cyfryzacja transportu” uwzględnienie inwestycji w zakresie cyfryzacji i bezpieczeństwa w portach lotniczych. - W celu szczegółowym E2. „Zwiększenie dostępności transportowej, bezpieczeństwa i cyfrowych rozwiązań” dodanie Reformy E 2.3. „Zwiększenie konkurencyjności sektora lotniczego” uwzględniającej Inwestycję E 2.3.1. „Infrastruktura portów lotniczych przyjazna dla środowiska” oraz Inwestycję E 2.3.2. „Projekty intermodalne”	Sektor lotniczy jako jeden z najbardziej dotkniętych skutkami pandemii COVID-19 wymaga wsparcia w zakresie inwestycji przekładających się na ograniczanie jednostkowych kosztów transportu, poprawę bezpieczeństwa, jakości usług transportowych w przewozie towarów i pasażerów, dostępności transportowej w wymiarze europejskim, krajowym i lokalnym, a także ograniczenie emisji zanieczyszczeń pochodzących z tego sektora. W zakresie transportu lotniczego, w celu zwiększenia efektywności i rentowności portów lotniczych powinny być wspierane działania związane z inwestycjami w części lotniczej (airside) portów lotniczych, poprawą bezpieczeństwa, infrastrukturą komunikacji nawigacyjnej i dozoru, systemami zarządzania ruchem lotniczym oraz ochroną środowiska.
61.	198	Wyzwania	Dodanie zapisu: Praca przewozowa sektora kolejowego w okresie 2005-2019 wzrosła o 9%, podczas gdy przewozy drogowe wzrosły ponad trzykrotnie – ze 119 740 mln tkm w 2005 r. do 395 311 mln tkm w 2019 r. Największą dynamiką wzrostu cechuje się transport lotniczy na poziomie blisko 12% r/r.	Wg danych GUS oraz Urzędu Lotnictwa Cywilnego dynamika wzrostu ruchu lotniczego zarówno cargo jak i przewozów pasażerskich jest w trendzie wzrostowym przez wiele lat. W latach 2004-2019 zanotowano blisko 6 krotny wzrost przewozów pasażerskich w Polsce z 8.8M do 49M pasażerów.
62.	200	Cele szczegółowe: E1. Zwiększenie udziału zeroemisyjnego transportu oraz przeciwdziałanie i zmniejszenie	Propozycja zmiany zapisu: Wzrost negatywnego wpływu transportu indywidualnego na jakość życia, w szczególności w obszarach zurbanizowanych wskazuje na potrzebę tworzenia stref niskoemisyjnych,	Umożliwienie rozwoju przestrzeni dla różnych środków transportu, jak szynowy, czy powietrzny oparty o rozwiązania taksówek powietrznych UAM (Urban Air Mobility)

		negatywnego oddziaływania transportu na środowisko	wprowadzania zrównoważonej mobilności miejskiej i regionalnej, w oparciu o sieci transportu zeroemisyjnego, stałego wzmocnienia transportu publicznego oraz wzbogacenia floty transportowej zero-emisyjnymi pojazdami-środkami transportu . Populacja docelowa: zmiana zapisów z: producentów pojazdów niskoemisyjnych, na: producentów niskoemisyjnych środków transportu.	
63.	202	E1.1. Wzrost wykorzystania transportu przyjaznego dla środowiska	Propozycja zmiany zapisu: Wyzwaniem w tym zakresie jest znaczne zwiększenie skali i tempa działań zmierzających do zwiększenia udziału pojazdów środków transportu zasilanych paliwami alternatywnymi, m.in. poprzez....	Umożliwienie rozwoju przestrzeni dla różnych środków transportu.
64.	204	E1.1.1. Wsparcie przemysłu dla gospodarki zeroemisyjnej.	- Charakterystyka – uszczegółowienie zapisów dotyczących instrumentu finansowego, który będzie wspierał kapitałowo lub dłużnie przedsięwzięcia inwestycyjne przedsiębiorstw w zakresie rozwiązań zeroemisyjnych. Wprowadzenie zapisów umożliwiających finansowanie zeroemisyjnych pojazdów specjalnych wykorzystywanych w przedsiębiorstwach (MŚP i duże). - Wdrażanie – przedstawienie zasad i kryteriów wyznaczenia listy indykatywnej projektów oraz przedstawianie katalogu podmiotów wdrażających.	Propozycja wprowadzenia zapisów ma na celu umożliwienie przygotowania dokumentów projektowych dla podmiotów zainteresowanych inwestycją.
65.	205	E1.1.2. Zeroemisyjny transport zbiorowy	- doprecyzowanie zapisów dot. inwestycji w zakresie autobusów zero i niskoemisyjnych w kontekście nazwy inwestycji która odwołuje się do rozwiązań zeroemisyjnych. - Charakterystyka – wprowadzenie zapisów umożliwiających finansowanie zakupu również innych niskoemisyjnych pojazdów pomocniczych związanych z obsługą pasażerskiego ruchu lotniczego i kolejowego. Rekomendujemy rozszerzenie zapisu o infrastrukturze ładowania i umożliwienie lokowania jej nie tylko wzdłuż sieci TEN-T ale również wzdłuż dróg wojewódzkich i powiatowych	Z uwagi na zakres inwestycji, który pokrywa się z działaniami planowanymi w krajowych i regionalnych programach operacyjnych kluczowe jest przedstawienie linii demarkacyjnej. Infrastruktura ładowania powinna znajdować się również przy drogach powiatowych i wojewódzkich, co pozwoli na uzyskanie sprawnego funkcjonowania transportu publicznego.

			- ze względu na zakres projektów niezbędne jest określenie jednoznacznej linii demarkacyjnej z polityką spójności	
66.	208	E2.1.1. Linie kolejowe	<ul style="list-style-type: none"> - Charakterystyka – w opisie wskazano na działania inwestycyjne obejmujące prace na ok. 530km linii kolejowych, sugerujemy wskazanie terytorializacji dla tych inwestycji. - mając na uwadze, iż projekty zostaną wskazane w trybie indywidualnym rekomendujemy o priorytetyzację dla projektów z opracowaną dokumentacją projektową w perspektywie finansowej 2014 – 2020 - Wdrażanie - przedstawienie zasad i kryteriów wskazania projektów 	Mając na uwadze, iż obecnie intensywnie trwają prace nad programowaniem perspektywy finansowej na lata 2021 – 2027 zarówno na poziomie krajowym i regionalnym oraz uwzględniając zaawansowany poziom opracowania regionalnych planów transportowych konieczne jest uszczegółowienie zapisów dotyczących inwestycji na liniach kolejowych.
67.	209	E2.1.2. Pasażerski tabor kolejowy	- Populacja docelowa - dodanie do katalogu: samorząd województwa	Z uwagi na kompetencje samorządu województwa w tym obszarze powinien on zostać wskazany w grupie docelowej.
68.	210	E2.1.3. Projekty intermodalne	- Populacja docelowa - dodanie do katalogu: JST w tym samorząd województwa	Z uwagi na kompetencje JST i samorządu województwa, katalog powinien zostać poszerzony.
69.	212	E2.2.1. Bezpieczeństwo transportu	<ul style="list-style-type: none"> - Cel, Charakterystyka – wprowadzenie zapisów umożliwiających inwestycje na drogach wojewódzkich w tym obwodnicach poprzez tryb konkursowy - Charakterystyka - uzupełnienie zapisu: przebudowa skrzyżowań oraz przejazdów drogowo - kolejowych wraz z niezbędną infrastrukturą... - Cel - uzupełnienie zapisu: "Zwiększenie poziomu bezpieczeństwa ruchu, w szczególności jego niechronionych uczestników, jak również eliminacja ruchu tranzytowego z obszarów o zwartej zabudowie mieszkaniowej (obwodnice dróg na drogach krajowych i wojewódzkich w tym zlokalizowanych w miastach wojewódzkich i zarządzane przez Prezydentów tych miast, inwestycje na sieci dróg krajowych oraz bezpośrednie połączenia dróg publicznych z siecią TEN-T)" - Wdrażanie – obecne zapisy wskazują na wdrażanie inwestycji poprzez wskazane projekty. Stąd też konieczne jest przedstawienie lokalizacji inwestycji przewidzianych do 	Rozwój zrównoważonej sieci dróg oraz integracja układów komunikacyjnych z systemem krajowym i międzynarodowym jest kluczowa dla odbudowy procesów rozwoju w regionach osłabionych pandemią. Rozwój sieci dróg wojewódzkich wraz z infrastrukturą towarzyszącą, stanowi impuls rozwojowy dla działalności gospodarczej i konkurencyjności inwestycyjnej regionów, gdyż umożliwia powstanie nowych miejsc pracy oraz utrzymanie istniejących, w tym w obszarach gospodarki dotkniętych lockdownem tj. turystyka (gastronomia, hotelarstwo). Rozwój sieci dróg wraz z infrastrukturą towarzyszącą wpłynie również na rozwój i dostępność usług społecznych i zdrowotnych. Należy również podkreślić wpływ rozwoju infrastruktury dróg wojewódzkich na wzrost bezpieczeństwa systemu transportowego i ruchu pieszo-rowerowego oraz poprawę jakości życia lokalnej społeczności. Jak ważny jest to obszar dla regionów potwierdza liczba projektów zgłoszonych w tym obszarze do

			<p>realizacji w ramach inwestycji przez Ministerstwo Infrastruktury. Ponadto konieczne jest rozszerzenie katalogu podmiotów uczestniczących we wdrażaniu o jednostki samorządu terytorialnego na szczeblu województwa oraz miasta wojewódzkie."</p> <p>W rozdziale II, komponent E, pkt. 3 "Opis reform i inwestycji" - tabela, należy dodać nową "Inwestycje". Proponowana nazwa: E2.2.3 "Poprawa stanu technicznego dróg wojewódzkich poza siecią TEN-T, w szczególności zastosowanie punktowych rozwiązań zabezpieczenia uczestników ruchu brd, eliminacja miejsc niebezpiecznych, odcinkowa poprawa parametrów technicznych"</p>	KPO. Wiązka projektów, koordynowana przez województwo podkarpackie, obejmująca 165 projektów województw jest zgodna zarówno z celami KPO jak i Matrycą i powinna zostać ujęta w KPO.
70.	213	E2.2.2 Cyfryzacja transportu	- Charakterystyka - element inwestycji dotyczący usług ITS powinien dotyczyć również dróg wojewódzkich	Wsparcie w zakresie ITS powinno obejmować również inwestycje na drogach wojewódzkich, co jest ważne przy tworzeniu zrównoważonego systemu transportu w szczególności w obszarach miejskich.
71.	216	6. Zielony wymiar komponentu	Zmiana zapisu: Wdrażanie działań w obszarach takich jak poprawa stanu infrastruktury kolejowej, zwiększenie atrakcyjności kolei przez wymianę taboru, podniesienie wymogów dot. pojazdów niskoemisyjnych w zamówieniach publicznych na tabor dla transportu zbiorowego czy projekty przyczyniające się do zmniejszenia wpływu transportu drogowego środków transportu na środowisko w bezpośredni sposób zmniejszają presję transportu na środowisko i klimat.	Umożliwienie rozwoju przestrzeni dla różnych środków transportu.